

Director: Doru STRÎMBULESCU / Redactor șef: Gheorghe GRIGURCU

Revista
apare sub egida
Uniunii Scriitorilor
din România

Anul VI ○ NR. 56 - 57 ○ 24 pagini ○ Octombrie - Decembrie 2019 ○ 10 Lei

POETA Magnus

Nichita Stănescu și mai toată generația lui au fost acuzați de întunecatele păcate ale unui modernism factice și expirat. S-au neglijat dimensiunile comune, care constituie și elementele de căpătâi ale „noului val”. Dacă se are în vedere această grilă, Bacovia, Arghezi, Adrian Maniu, Marin Sorescu sunt cel puțin precursori. Ca să nu mai vorbim de Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Virgil Mazilescu etc. Iar poezia lui Nichita Stănescu arată cât de corelative sunt diversele fețe ale modernității. De aceea experiențele recuperatoare, fabulația ludică, perspectiva parodică și altele obligă identificarea contextului în unitatea contrariilor lui.

Constantin TRANDAFIR

56/7

Constantin TRANDAFIR / Nicolae Manolescu: Puterea energiei

S punea G. B. Shaw: „Nu ne oprim din joacă fiindcă îmbătrânim; îmbătrânim dacă ne oprim din joacă”. Și un Anonim: „Nu vreau să arăt mai tânăr... Vreau să arăt cât de bine pot la orice vârstă”. Cine poate să creadă că Nicolae Manolescu a împlinit 80 de ani? Dintre numeroasele calități ale oficiului său critic putem începe cu prospețimea tinerească, apoi plăcerea și limpezimea, rectitudinea și mânuirea vioaie a limbii, ca un artist, elaborarea unei viziuni unitare fără a cădea victimă „metodei”, dar și fără mulțumirea cu tatonări intuitive. Foiletonistul nostru numărul unu își apără domeniul cu rigoare și imaginație. *Lecturi infidele* par, la prima vedere, înclinare spre partea interpretativă, *Metamorfozele poeziei* tind spre sinteză, *Teme-le*, spre eseistică-narațiune, *Contradicția lui Maioreșcu*, spre comentariul demonstrativ, *Istoria critică a literaturii române* sondează domeniul prin diverse și subtile abordări. *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu* e un studiu de inițiere, cu un pronunțat caracter eseistic, uzând de modalități variate de explorare critică.

Ampla tipologie a romanului românesc, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc* e o metaforă a încăperii prin selecție. Întregul format din trei cărți are de toate ce trebuie, ca Arca biblică. Aparține sectorului investigației teoretice și istoriei critice, mai mult se situează între tipologia formală și proiecția istorică. Autorul îl numește „Un tablou tipologic și istoric al romanului românesc”; „Eseul meu nu e o scriere de anticipație, ci una de constatare și descriere a formelor existente”. Obiectiv și moderat, el se bazează pe gust, temperament și scriitură. Căci criticul se vrea și este un scriitor în sensul bun al cuvântului. „Continui să cred că un critic adevărat e un scriitor mânuind limba ca un artist (...) Pedanteria îmi displace, nu și suava rigoare a unui vocabular modern”. Și totuși, Nicolae Manolescu n-a putut scăpa de admirației nestăpânite, nici de respingeri fățișe ori tacite. Trecând peste polemica mărunță și peste înfruntările conjuncturale, adoratorii metodei se irită de elasticitatea criticului, iar impresioniștii năvalnici îi suspectează „rigiditatea metodologică”, ca o probă, neiertată, de divorț față de atributele scriitorului. Altfel, deși se revendică din „direcția” călinesciană (dionisiacă, spre simplificare), ar fi și un lovinescian (apolinic). De la primul „se inspiră” în unele judecăți, cât privește spiritul scormonitor și vigoarea expresivă, de la al doilea se apropie prin năzuința de echilibru și

distincția intelectuală. Dar nu-i o descoperire isteată afirmația că Nicolae Manolescu este Nicolae Manolescu. Pe scurt spus, spre încheierea acestui episod, în *Arca lui Noe* se verifică, iarăși, însușirile criticului. Acum mai mult parcă aceea de a convorbi cu cititorul, mărturisindu-se. Aflăm că a avut de învățat de la Albert Thibaudet, Léo Spitzer, Erich Auerbach (și nu doar de la ei) „cum poți să fii riguros și totodată cu destulă imaginație”. „Critica – se menționează în capitolul introductiv – redusă la descriere nu valorează mare lucru. Ea își găsește interesul când generalizează spontan sau metodic”. Un critic profesionist nu se mărginește la studiul pur inductiv, la simpla empirie, ci pune actul său sub control superior.

Ca să venim cât mai aproape de zilele noastre, câteva cuvinte apropos de *Istoria critică a literaturii române* poate nu-s disonante într-un cor enorm al entuziasmului. Mai ales că aici nu e vorba decât de simple impresii. Avem de-a face cu o clasificare proprie domeniului, căreia nu i se poate reproșa prea mult, mai ales că autorul nici nu pretinde exactitate. Ba, dacă ar fi să ne luăm după unele estimări, ar fi vorba de subtilități insurmontabile. În afară de diacronie, marea noutate o constituie apelul la ingenioasa metaforă a lui Escher, care intră în acord și cu teza nouă a receptării și cu altfel de înțelegere a timpului decât simultaneitatea. „Să introducem în litografia lui Escher și să ne imaginăm că o mănecă este contemporană, simplă, cu năsturei banali, iar alta vine din trecut, este dublă și cu butoni de aur. Iată cum înțeleg au istoria literaturii române...” Și astfel, spectacolul literaturii își asociază spectacolul receptării, cu dexteritate specifică, latinescă. La nivelul selecției s-au exprimat cele mai multe amendamente. Personal, mă gândesc la câțiva absenți (și la câțiva introduși cu prea multă bunăvoință anestetică), situație despre care Nicolae Manolescu găsește justificarea cu golurile care pot fi mai sugestive decât plinurile – și o aforistică zicere: „Într-o istorie literară riscul nu este niciodată a scriitorilor ignorați, ci a autorului care îi ignoră”. O operă de un asemenea relief nu poate să nu fie întâmpinată cu simpatii (și sub formă de potop) și cu multe rezerve (și sub formă de ostilitate). Istoricul-critic la două mâini și cu listă „canonică” proprie știe bine acest lucru, dar l-a cam supărat adversitatea nemăsurată: „Nu știu câți prieteni am pierdut; știu, în schimb, câți dușmani am câștigat”. Dar un Publilius Syrus credea că „foarte nefericită este soarta celui care nu are dușmani”.

CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / Nicolae Manolescu:
Puterea energiei / 2

Constantin TRANDAFIR / *Poeta Magnus* / 3

Gheorghe GRIGURCU / Pagini de jurnal.
„Drum cu mașina printre munți” / 3 - 5

Liviu Ioan STOICIU / *Poezie* / 6

Adrian Dinu RACHIERU / *Un duet bucovinean* / 7

Viorica GLIGOR / *Cercul simbolic al destinului* / 8

Lucian GRUIA / Boris Marian Mehr – *Fanteziile unui nebun calm* / 8

Petru URSACHE / *Legenda – altă față a mitului* / 9 - 13

Magda URSACHE / *Vreau dreptate critică!* / 14

Ion Popescu-BRĂDICENI / *Cercurile concentrice ale poetului Mircea Bârsilă* / 15 - 16

Gheorghe GRIGURCU / *Poezie* / 17 - 18

Victor ȘTIR / Traduceri. Surendranath Dasgupta - *Istoria filosofiei indiene (I)* / 19 - 20

Victor ȘTIR / *Ion Simuț, asupra posterității lui Sadoveanu* / 21

Vasile GOGEA / *Câteva gânduri la inaugurarea Casei Memoriale „Iuliu Maniu”* / 21

Olimpia IACOB / Traduceri. Gueorgui KONSTANTINOV / 22

Dan CULCER / *Introducere la Jurnalul unui vulcanolog, 1986 (II)* / 23 - 24

Olimpia IACOB / Traduceri. Adolf P. SHVEDCHIKOV / 25

IOAN HOLBAN / *GELLU DORIAN* / 26 - 27

*
Tristețea lucrului înfăptuit pe jumătate poate fi mai mare decât cea a lucrului integral neînăptuit. Demonia ezitării între cele două condiții.

*
Insațiabil de viață, insațiabil de moarte.

*
„Viața lumii se săvârșește din voința cuiva, cineva face ceva anume cu această viață a întregii lumi și cu viețile noastre. Ca să putem nădăjdui că vom înțelege sensul acestei voințe, trebuie mai întâi s-o împlinim, să facem ceea ce ni se cere, nici nu voi înțelege vreodată ce se vrea de la mine, și încă și mai puțin voi pricepe ce se vrea de la noi toți și de la întreaga lume” (Lev Tolstoi).

*
A. E.: „Puțină boală e binevenită în cuprinsul sănătății, astfel cum un ingredient dă gust bucatelor”.

*
Examinarea analitică a unei mari dureri nu e pentru un autor o operație lesnicioasă, deoarece fascicolul lucidității orientat asupra durerii în cauză vizează obiectivitatea inexpugnabilă a acesteia, natura sa ireductibilă. E ca și cum ar proiecta asupra unei uși

închise o lumină puternică, nădăjduind ca măcar o singură rază să treacă dincolo de marginile ei, în încăperea de alături.

*
Parfumul: un nimb olfactiv care indică un gen de sfințenie laică, replică dată divinului în sfera mundană. O delicatețe senzuală și practic imaterială. Totodată smerenie și cutezanță.

*
„Primăria Romei a decis ca, din luna aprilie, banii azvîrliți de turiști în Fontana di Trevi (în jur de un milion și jumătate de euro anual) să nu mai fie destinați actelor caritabile, ci administrației publice, urmînd să fie folosiți de acum încolo pentru lucrări de infrastructură. Sunt curioasă cîți turiști își vor mai pune dorințele în contul Primăriei” (**Dilema veche**, 2019).

*
În Evul Mediu prostituetele erau pedepsite prin tăierea limbii pentru a nu-și putea negocia prețul.

*
Maturitatea, vîrsta corespondentă prezentului celui atît de nerezonant, damnat.

*
Prefer să ascult muzică la radio sau casetofon, iar nu parti-

cipînd la un concert. Înfațișarea, gesturile, mimica interpreților îmi distrag atenția astfel cum, la biserică, în timpul unei slujbe, cineva ar vorbi în preajma mea. Aidoma fluxului mistic, cel estetic nu suportă imixtiunile unui real inoportun. Muzica și reculegerea religioasă: pauze ale realului, similare unor benedictiuni.

*
„La urma urmei canibalismul este o tendință înăscută în om și ca să se manifeste nici măcar nu are nevoie de execuții. Lipsa de compasiune este profund înrădăcinată în om într-un mod aproape anatomic, ca pata oarbă din ochi și imperceptibilă ca și aceasta. Căci în fiecare epocă există proscrisul asupra căruia se concentrează repulsia. El este defăimat, prigonirea lui este un act lăudabil; dacă i se întîmplă ceva rău, toți răsufli ușurați. Această satisfacție se întîlnește și la oamenii buni, gen Mr. Pickwick. Ea începe încă de la grădiniță și din primele clase primare” (Ernst Jünger).

*
Autenticul miracol nu se disociază de normalitate, ci ne apare concretesc cu materia acesteia. Nu reneagă realul, ci îl scaldă într-o iluminare ce provine chiar din enigmaticele profunzimi ale realului. (G. G.)

Liviu Ioan STOICIU / POEZIE

Învins

Un război dinlăuntru, devastator – cu mii de morți civili, întâlniți într-o viață, cunoscuți sau nu, cu obuze de tanc aruncate inclusiv în camere de hotel și bombardament al aviației asupra buncărelor de sub palatele prezidențiale, nimic nu a scăpat pe picioare. Nu mai știi ce să crezi, nu sunt eu acesta, e altul... Lasă, dragă, va trece și războiul dinlăuntru tău, va trece și dictatura... Chiar așa? Într-o zi,

urmașii tăi îți vor descoperi craniul de culoare gălbuie, „frumos mirositor”, pe care-l vor așeza pe fereastra altarului din natură... Mergem înainte – în scopul reducerii stărilor de încordare, ia-ți adio de la tine, fii total liber, ce mai contează restul? Tu,

prăbușit în pragul casei, învins, după un nou război cu tine însuși: „Eram cu sabia lui Ștefan cel Mare în mână, băusem rău și mă apucaseră nervii”...

Ce răvășeală

Fojgăie fructele zaharisite? Ce naiba: gustăm dintr-o cupă cu petale de flori! Scui pă, să nu mă deochi, de ce te uiți așa la mine? Luna plină te influențează și pe tine... Râzi, alintată. Ai aici o sticlă plină cu parfum: mergi să

o adaugi tu fântânii țâșnitoare a zilei de mâine, sau merg eu? Mergem amândoi, umbre tremurătoare... Ascultă cum fojgăie, de fapt, levănțica în săculeți la subsuori: nu mă săruți? Ah, ce răvășeală

sufletească e pe aici, fluturii albi îți intră în ochi, pe întuneric, „din ochii mei înseamnă că vine lumina care îi atrage?” Eu credeam că ea vine de la lună. Bravo... Te sărut: fără revoltă, fără dezgust, Doamne, așa ce-aș vrea să mă dizolv în miezul de fier lichid al pământului...

Ce ne facem, fraților

Mai sunt 27 de ani, sau nici atât, și începe un nou ciclu – zeci de milioane de oameni vor muri, îți poți închipui? În războaie, catastrofe, epidemii. Nu poți să pui câteva zeci de mii de cadavre la un loc, darmite milioane... Se reglează mama natură. Tu ești sigur? Așa am citit: ba că se încheie anul cosmic, ba că nu văd nimic mai departe profetii... Păcat de ultimele generații. Ce ne facem, fraților? Ne îmbătăm. Își scoate cerceul din urechi și-l pune pe noptieră: facem

tot felul de chestii, ne luăm de fete, ne ducem la cimitir noaptea, bem sânge de pisici și de câini, după ce-i spintecăm. Iar ziua ne rugăm la diavol. Dacă vrei tu, iubito... O îmbrățișează. Îți dai seama? Lumea habar nu are ce o așteaptă. Maximum 27 de ani mai avem de trăit! Dar poate că noi scăpăm... Poate. Dar nu ne va folosi la nimic. Nu te cuprinde o posomoreală? Măcar atât.

Avicenna

Sunt descurajat, nimic nu mai merită, nici moartea nu are sens, ce să mă fac? Am în jur oameni dați peste cap și transformați în fiare care vor să mă sfășie încetul cu încetul, pe rând: am ajuns la fund, în prăpastia plângerii și nu mai e nici un suiș în inima mea. Nu mai există

îndreptare prin grație: sunt permanent batjocorit, de ce merit un asemenea tratament? De ce nu. De fapt: „Dacă lucrul este așa, în ce fel este? Dacă nu este așa, în ce fel nu este?”

Cauza tuturor acestor fenomene fiind retragerea căldurii naturale din interiorul corpului

social: bun, așa o fi, dar... Încotro să o iau? Ia-o după Avicenna. Nu mai am încredere: sunt încolțit de aceeași veche intrare și ieșire a mea.

Mama de-a doua

O atingi și-ți retragi mâna. O mângâi și întârzii cu mâna pe frunte să-i preiei răceala. Stă întinsă cuminte, acum nu se mai gândește la nimic, mereu au înnebunit-o gândurile că n-a dus nimic la capăt cu adevărat... Ai vrea să plângi, dar izbucnești în răs, amintindu-ți de una din bățile primite în copilărie de la tata, când ai fost apărât de ea – în definitiv, mama de-a doua se odihnește acum, care e problema? Să ne bucurăm că a scăpat, sârmana, de toate grijile... Aprinzi lumânări noi, nu știi ce să mai faci. Dacă ai avea puterea asta, ai merge la pădure, acum, să culegi ghiocci, să-i dăruiești la oraș, atât i-au plăcut... Lasă, seamănă-i ghiocci pe mormânt. Nu aude bine? „Nu întâp rădăcina prunului, ci capul nebunului, să se ducă în sat să-mi aducă bărbat”... Țipă vocea mamei lui de-a doua, care l-a crescut de la doi ani, țipă că-i e frig, a ajuns acolo unde securea nu taie și n-are lemne să pună pe foc, să vină un bărbat... Oftează. Nu mai putea de îngâmfare, era parcă la munte, azi ningea, mâine ar fi mers la mare, o auzea. Dar avea o frică nejustificată, frică de insecte, frică de necunoscut, frică de aglomerație...

Ce tâmpenie

Plouă mărunț, sunt îndrăgostit? La 42 de ani... Plouă cu femei mai bătrâne un pic decât mine, nu înțeleg. Strâng din

dinți, tremur, azi, 25 mai am primit Premiul Uniunii Scriitorilor: „pentru curățatul corcodușelor”. Pentru ce? Ce tâmpenie: trezit la realitate... Am intrat

până la gât într-o apă întunecată, încet mișcătoare... Privesc în gol, îmi place să mângâi această apă, are pielea catifelată a femeilor de care sunt îndrăgostit, mai bătrâne un pic decât mine. După

ce am reușit să prindem sub piele, înfiorați, iepuri sau porumbei, murdari, veniți să ne spălăm: în condițiile acelea de calm de după dragoste, cu un deget dus la buze, arătând țărnușul, până

acolo, departe, unde ghețarul cade în mare...

Baladă

Mi-am luat inima din cui, pusă la uscat, am reinstalat-o la locul ei și am plecat de nebun unde am văzut cu ochii – pe valea subconștientului, pe Valea Anieșului, pe 2 mai 2003. La început mi-a venit să cânt, pe la mijloc am vrut să renunț, la sfârșit mi-a venit să plâng. Nu m-am ales cu nimic, am rămas tot singur, m-am certat cu mine însumi până am obosit, m-au năpădit pe rând nefericirile – „Parchet în exploatare, atenție, se colhănește”, am citit și n-am priceput, atât mai țin minte, am mers mai departe: plecat pe soare, m-a prins ploaia, la picioare îmi curgea muntele, pe cărarea care urca erau prăbușiți de-a latul copaci rușiți la jumătate sau scoși din rădăcini, a fost vârtej, apoi am fost cotropit de zăpadă, am înnot în ea, moale cum era, îmi curgea sudoarea șiroaic și-mi era frig, până ce am ieșit în poiana cu flori albastre, unde te asurzeau cascadele și vârful muntelui îți făcea cu ochiul. Doamne, am întreat, ajuns aici, îmi ierți păcatele? Te-am convins? Deși nu mi-a făcut nici o plăcere... A fost totul un canon, pe care mi l-am dat singur – îmi ierți păcatele? Dă-mi, Doamne, blagoslovenia ta...

La întoarcere, departe de poalele muntelui, a doua zi, la cabana de vânătoare, unde era cazat, a povestit. Și, fiindcă nu s-a simțit curățat de gânduri negre, s-a urcat într-un copac, și-a stropit hainele de pe el cu benzină și... Doamne ferește! Final fericit. Nu i s-a aprins nici un pai de chibrit.

Contururi

Câini primăvăratice în copilăria mea, un număr impar, câini dormind pe huse, pe capota mașinilor mici demodate, negre, puse pe butuci, după ce au scos cadavrele îngropate în ascuns în malul râului:

cadavre ale unor deținuți politici dispăruți, șterși din scripte, „niște oameni cu o minte ascuțită și legiuitori”. Un număr de câini vagabonzi, ce

au scos la suprafață niște cadavre pipernicite îngropate în malul surpat atunci, pe drumul care duce la moară, de când lumea. De când

totul începuse cu urmărirea zborului funest al unor contururi dătătoare de suflet, în vremea cooperativizării agriculturii, pe când cei dezgropați erau considerați discipoli zeloși ai reinvierii anuale...

Ce-ai fost și ce-ai ajuns

Nu mai iei nici o măsură, te lași târât până la vărsarea în Marea Neagră. Ce-ai fost și ce-ai ajuns... Umbra spânzuratului din mintea lui a crescut în volum, s-a umflat, a inundat tot satul, a rupt zăgazurile. Nimic nu mai merită, repeți, și cu toate astea întârzii la masă – când nu mănânci, scrii la jurnalul tău de adio, trec zilele și nu mai mori, câte caiete ai umplut cu vâicăreli? Ți-e rușine cu tine însuși, dar nu știi ce să faci mai departe, lași să se răzbune lucrurile de la sine. E un adevărat prăpăd în interiorul tău. Vino lângă mortăciunea mea, să te mângâi,

îi spune ea, cu inima strânsă, iubită cândva, acum îngrozită de ceea ce vedea în oglindă. Celor ca el li se băteau cuie în limbă, li se smulgeau unghiile cu cleștele, li se părjolea pielea cu lampa de sudură, erau scufundați în băi de acid, li se tăiau urechile și erau aruncați în closete – pe lumea asta! E

clar, la momentul potrivit va trebui să-și ia pe furis, pentru vecie, tălpășița.

Un eșec

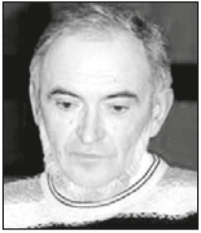
O casă acoperită de plante agățătoare, plină de gândaci, lipicioasă, igrasioasă, în întuneric, asta suntem împreună și nu mai vrem să fim, vrem să ne eliberăm. „Întâlnirea

noastră în pat a fost iar un eșec”: tot mai bine e aici, la soare, în parc, pe o bancă, la zece metri de apa lacului de unde se aud plescăiturile paletelor bărcilor în care bucureștenii își petrec sfârșitul de săptămână, îl recunoști pe ăla, cu mustață și pantaloni de cantonier? E

o dulce nebulie, latri. Ce faci? Latri, nu vezi? Sunt ființe invizibile pe aici. Și dacă latri așa crezi că le sperii? Te faci de răs. Latri înviorat... Nu te deranjează? Trec pe alee și te ating mari șopârle colorate și femei cu pielea arsă. De unde au apărut? Mai bine hai

să ne întoarcem acasă: o casă acoperită de plante agățătoare...

Adrian Dinu RACHIERU / Un duet bucovinean

Cu o vinovată întârziere semnalăm o apariție editorială care ar fi binemeritat un alt tratament. E vorba de volumul *Dulce de Suceava – Amar de Cernăuți* (Editura *Mușatinii*, 2014), o carte „la două mâini” (dar nu pe două voci), semnată de Doina Cernica și Maria Toacă, adunând cronici, note, interviuri, știri etc., pe tonul unui jurnal de front, cu relatări febrile, de la fața locului, unind, măcar livresc, Sudul și Nordul bucovinean; adică *emisferele de Bucovina*. Rod al unei prietenii și fiind „povestea unei prietenii”, volumul-diptic, așezat pe *temelia inimii*, purtând titlul ales de Maria Toacă, gazetărița de la Cernăuți, intră în categoria cărților frumoase și triste, vorbind despre dureri și frustrări, despre speranțe și neîmpliniri. Fiindcă, ne avertizează Doina Cernica, „cel mai bine se vede cu inima”. Or, articolele risipite în timp în cotidianul sucevean *Crai Nou* (1993-2014) ori la *Zorile Bucovinei*, acolo unde trudește Maria Toacă, îngemănează, la temperatura evenimentelor, bucuria cu tristețea și încearcă să afle, sub cupola râvnitei unități culturale, „ce mai e pe la noi, ce mai e pe la ei”, reînnoind „firul speranței”. O cronologie în oglindă, probând că cele două jumătăți *comunică*, trăind, într-o Bucovină răstignită de o Istorie nedreaptă, stări comune de spirit. Coperta, înfățișându-ne una din *Crucile* regretatei Dany Madlen Zărnescu sugerează că negrul, anunțând o *iluminare simțită*, rămâne culoarea tainei, pecetluită într-un viitor cețos, pentru care, însă, ar trebui să luptăm, construindu-l. Mesajul opului în discuție e limpede în acest sens.

Bătăioasa Maria Toacă, născută la Boian și absolvind, la Chișinău, Facultatea de Jurnalistică privește, firesc, *dinspre Cernăuți*, pentru acum și peste vremi. În secțiunea *Mariei de la Cernăuți*, scrisă cu „lacrima care spală privirea”, descoperim un șir de „elegii urbane” și „autografe pe caldarâm”, vorbind, cu „iubire și tristețe”, despre *eternitatea eminesciană*. Desigur, din unghiul „amarului de Cernăuți”. Însemnări care respiră în pagini de ziar și revistă, uitare, poate, adunate acum, iată, la somația prieteniei din Suceava într-o carte impozantă, cercetând patetic și responsabil soarta unei limbi în care se mai speră și se visează. Orașul, avându-l drept ctitor pe Alexandru cel Bun, când, la 8 octombrie 1408, domnitorul moldav pecetluia un privilegiu vamal pentru negustorii din Lvov, așezat la răscrucea marilor drumuri comerciale intra, astfel, în Istorie. I se părea, în copilărie, „însăpământător de mare”; acum, scrie Maria Toacă, frumosul burg pare „împăcat cu destinul său”, pricină pentru care, relatând cu sărg despre evenimente cernăuțene, vrea să pună în pagină *cât mai mult adevăr*. Și constată, măhnită, că ne mulțumim cu *moara de vorbe*. Este chemat în ajutor și Dragoș Vitencu, ale cărui scrieri (*Cernăuțul meu* și *Scrisori de la Dumnezeu*, îngrijite cu acribie de Aura Brădășan) vorbeau despre „sufletul orașului”, veritabil mozaic etnic. Până când a venit *pribeția*, frângând atâtea destine; sau, cu vorbele diaristului, „rosturile vieții i-au fost răsturnate”.

Cât despre Doina Cernica (născută la Vama), trebuie să spunem că prezența ei în peisajul cultural bucovinean este o binecuvântare. Și nu avem în vedere doar paginile săptămânale de cultură și artă de la *Crai Nou*. Recent, tipărit la *Mușatinii*, în 2014, volumul *Ciuitoarea, călătoria*, cu bucuria de a dăru, ne oferea o *carte trăită*. Ne dezvăluia, cu abur liric și implicare afectivă, rodul peregrinărilor sale; fiindcă orice călătorie, suntem avertizați, este pregătită de cărți și urmată de cărți. Cum înainte de a scrie suntem cititori, orice călătorie devine o bibliotecă și însemnările, ca agoniseli culturale, se deapănă „în zarea unduitoare a întâmplărilor povestite”. Călătoria ne propune, așadar, și o confesiune „despre citire”, adevărat festin cultural explorând *nevăzutul lumii*. Iar visul călătoriei, navetând între două lumi, nutrit din pruncie, se dovedește o cutie de rezonanță a lecturilor, „luminoase și îmbogățitoare”. Dar Doina Cernica, vorbind despre *persoane hăruite*, invocând „procentul lui Dumnezeu” este, ea însăși, o astfel de prezență, întocmind o bogată cronică a vieții literare bucovinene. Un alt proaspăt tom (*Țara de Sus, de mai sus*, tot la *Mușatinii*, în 2015) inventariază tocmai cascada de evenimente trăite cu o „întineritoare bucurie”. Sub acest titlu, preluând un vers al lui Constantin Cernica, scriitoarea Doina Cernica, „deghizată de o viață în ziaristă”, cum observase Alex Ștefănescu (și nu e singurul), ne face părtași la „viața cărții”, amenințându-ne că va urma și un volum doi, rezervat artei. Un refugiu posibil, o existență benefică încercând a se opune unui prezent dezamăgitor. Și îndemnând la rezistență, în eroicul efort al supraviețuirii într-o lume care se scufundă în mlaștina subculturii.

Cartea-diptic, scrisă împreună cu Maria Toacă este, înainte de orice, o carte a rezistenței (identitare). „Urcările”, repetate, ale Doinăi Cernica în nordul Bucovinei, „în cel mai frumos oraș

bucovinean”, îi par secvențele unei călătorii unice, irepetabile, așteptată mereu, cu înfrigurare, de prietenii Maria Toacă și Tudor Andrieș. Dar orașul pare „văduvit de enigme”. Aici, constată Doina Cernica, „fiecare gest cântărește greu”; și cu atât mai mult, dată fiind vitregia vremurilor, putem aprecia o publicație precum *Zorile Bucovinei*, „hrănindu-se” cu viața unor împătimiți gazetari. Iar Maria Toacă, primind, în 2014, premiul UZP din România este, negreșit, *în prima linie*, descriind amarul cernăuțean.

De la Suceava, Doina Cernica poate relata despre „reînviată” Societate a Scriitorilor Bucovineni (la cei 70 de ani), un reper de istorie literară, despre festivalul Eminescu pe ruta Suceava-Putna sau despre acțiunile prilejuite de cel mai longeviv concurs de poezie, pus sub standard labișian. Va constata, însă, tot cu amărăciune, că strategia „cărții de sprijin”, în pofida relațiilor „privilegiate” cu regiunea Cernăuților nu poate sparge *granița indiferenței*; că proiectul „Poduri de toleranță” s-a cam împotmolit și soluțiile concrete lipsesc; că limba română, *acolo*, rămâne o rană deschisă, încât *Cea mai curată lacrimă a noastră*, volumul lui Grigore Crigan e o carte „frumoasă și tristă”. Și îi dă dreptate, peste ani, lui Dragoș Vitencu, pentru care falnicul Cernăuți de odinioară, închis în cartea unei Istории dramatice, *nu mai există*, exilat „pe alt tărâm”. Sunt, evident, multe acțiuni comune, sunt râvnite publicațiile („de folos pentru suflet”), dar revista *Bucovina literară*, de pildă, rămâne o „necunoscută” pe meleaguri cernăuțene. Poposind deseori acolo, Doina Cernica povestește și despre descinderile lui Radu Mareș cu al său „roman periculos” (*Când ne vom întoarce*, coborând în interbelic bucovinean), despre ubicuitara Lucia Olaru Nenati și reîntoarcerile acasă ale pictorului Constantin Flondor; despre Festivalul internațional de folclor „Întâlniri bucovinene” sau despre Proiectul transfrontalier TACIS, încurajând turismul cultural sub pavăza *Patrimoniului cultural comun*. Vizitează cimitirul, căutând urmele unor mari bărbați ai neamului, înregistrează, cu discreție, cedările (necesare, vai, pentru supraviețuire) și ieșirile la rampă ale Societății pentru cultura românească „Mihai Eminescu”, odată cu firescul carusel al liderilor (Arcadie Opaț, Ștefan Broască, Vasile Băcu). În fine, semnează tandre figurine, pomenindu-i pe cei ce s-au grăbit să plece, provoacă interviuri, nu ratează nicio lansare de carte. Așadar, o cascadă de evenimente, de la toamnele bacoviene (firește, la Bacău) și teii Botoșanilor până la revenirile în Câmpulung Moldovenesc, acolo unde întotdeauna îi e „frig și bine”.

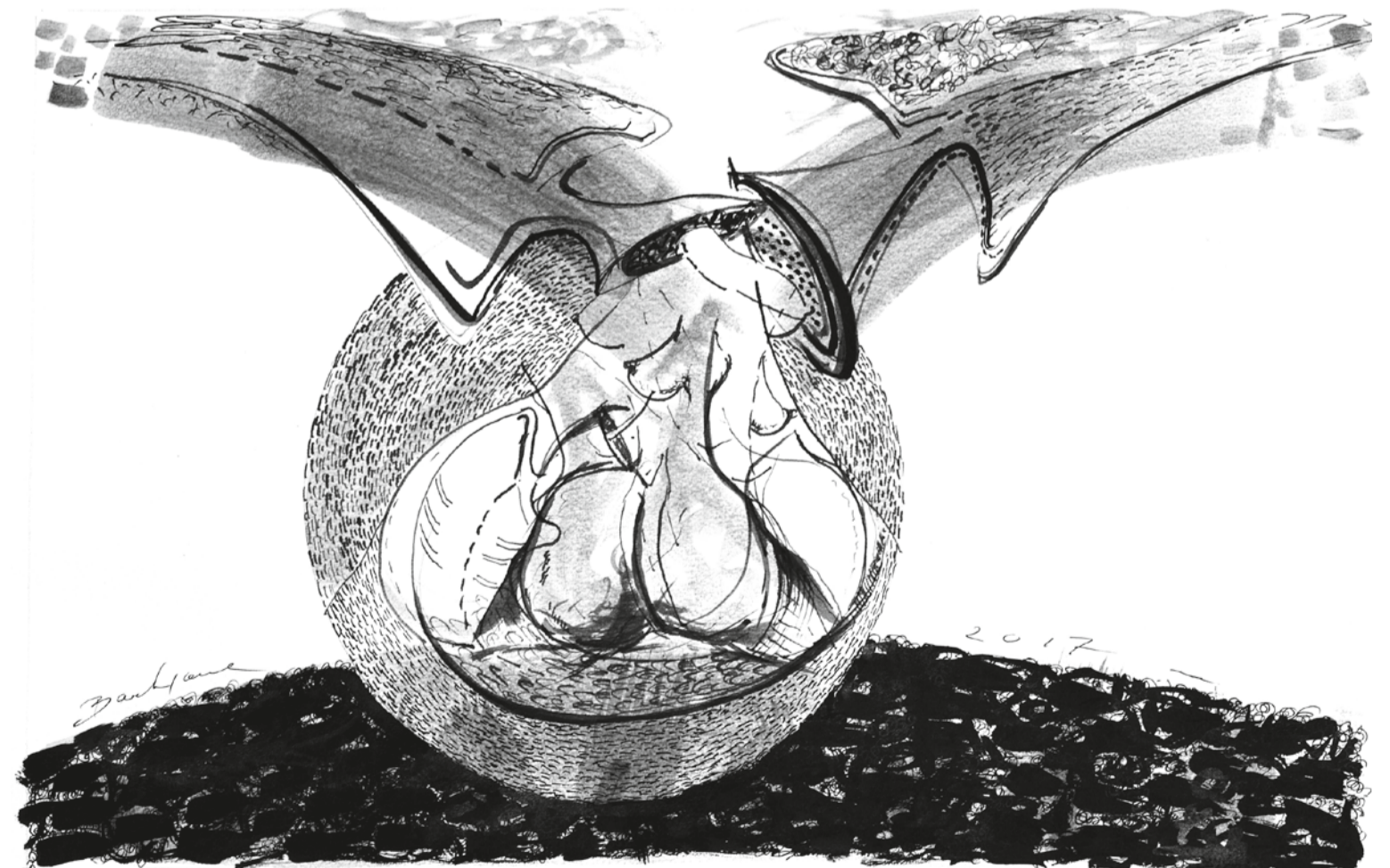
E vizibilă dăruirea cronicarului, cheltuind timp și energie pentru a sluji Bunătatea, Blândețea, Adevărul (cum ne povățuia, la Putna, stărețul Melchisedec Velnic). Dar Doina Cernica, spuneam, nu e doar cronicar. Sfidând sfielile și chiar interdicțiile instituționale, veghind la flacăra românismului, gazetărița vine în „capitala eternă” a Bucovinei („capitală de suflet”, „oraș fundamental” etc) împovărată de griji, topind în magma sufletească atâtea inițiative, nostalgii, speranțe; și deplângând, neispitită de pana pamfletarului, atâtea neputințe și eternul nostru pasivism. Încât scriitoarea, în

tandem cu Maria Toacă, culege, la tot pasul, „probe” și ne împărtășește câte ceva din atmosfera locurilor.

În replică, Maria Toacă stă de vorbă cu oaspeții Cernăuțului, construind, cu har, profiluri afectuoase, îndeosebi în secțiunea botezată „Autografe pe caldarâm”. Astfel, ne întâlnim cu Nina Cionca (strănepoata lui Ciprian Porumbescu), Anna Ravliuc, cea care risipește „ceața nostalgiilor” și Stela Covaci, cu Florin Piersic („hoinărind” printre amintiri), Adela Popescu, invocându-l pe „George al ei” și Constantin Flondor, căruia Ilie Luceac i-ar fi trezit tainica dorință a întoarcerii. Sau cu regretata pictoriță Dany Madlen Zărnescu. Bineînțeles, stăruie asupra figurilor de altădată: primarul Traian Popovici, cărturarii Radu Grigorovici, Vladimir Trebici, Radu Economu, George Munteanu ori G. Löwendal, „românul prin opțiune”. Nu putea lipsi Anița Nandriș-Cudla, salvată prin iubire și credință de *comucidul* siberian, al cărei manuscris, transmis nepotului Gheorghe Nandriș, a devenit o carte-document. În calendarul durerilor neamului figurează, negreșit, *amarul dezrădăcinărilor*, cei care, plecând în lume în „căruța pribegiei”, fugind de urgia bolșevică, deveneau / erau „niște nimeni fără țară”, cum scrie Maria Toacă.

Din galeria numelor de rezonanță nu putea lipsi Leca Morariu și „Bucovina” lui, înjumătățită. De fapt, prin *morăreanul* iașiot Liviu Papuc și printr-o vioaie fundație culturală suceveană, păstorită de familia Maria și Ion Olaru, elanul „lechiștilor” se manifestă admirabil, fapt subliniat, cu încântare, de ambele autoare. Dar numele-reper, pomenit obsesiv, rămâne, desigur, Eminescu, cel care – ca pavăză – asigură supraviețuirea în „matricea cuvântului matern”, atât de primejduit. Și față de care, îndatorați moral, subliniază Maria Toacă, avem „mari restanțe”. Visătorii continuă să spere, înțelegând că poetul național împiedică lepădarea de Istorie și limbă; că el, îndeosebi pentru cei înstrăinați, asigură „șansa de a nu ne pierde”. Dar tot Maria Toacă se întreabă ce s-a ales din entuziasmul de odinioară, de ce preferăm *dormitarea* sau, în funcție de calendar, patriotismul cu clopoței, zgornos și neproductiv. Tot sub semnătura Mariei Toacă descoperim fugare și afectuoase însemnări, elogiind „experiența de luptă” a Alexandrei Cernov, efortul Tamarei Severniuk de a-l traduce pe Labiș în ucraineană sau prezența tonică a măicuțelor de la Voroneț (monahiile Elena Simionovici și Gabriela Platon, sub blândul îndemn al stăreței Irina); ori strădaniile Elenei Condrei de la Botoșani (ținând „în viață” premiile editurii *Geea*) și ofrandele *Respirărilor*, preluând marea Sărbătoare a limbii noastre „cea română”. Plus atâtea întrebări care ne frământă, consemnând șirul de speranțe „răstignite pe crucea neîmplinirilor” și așteptând răspunsuri din partea unui viitor incert, nebulos.

Volumul semnalat, de dorit a fi citit, cutezăm a crede, ca *lectură obligatorie*, are, printre altele, și meritul de a forța *granița indiferenței*, reamintindu-ne un vechi îndemn al istoricului Ion Nistor: cel de a coagula energiile românismului înspre un „scop înalt”. Povață care, păgubitor, întârzie de a fi urmată.

Viorica GLIGOR / Cercul simbolic al destinului

Scriitoarea turcă Elif Shafak, cunoscută mai ales prin romanele *Bastarda Istanbulului* și *Cele patruzeci de legi ale iubirii*, este o prezență foarte activă în spațiul public, prin activitatea profesională desfășurată în cadrul mai multor universități din Turcia, Anglia și SUA, prin articolele, discursurile inspiraționiste și comentariile sale politice. Romanul *Cele trei fiice ale Evei* (Ed. Polirom, Iași, 2017, traducere din limba engleză și note de Ada Tănăsă) prezintă o tematică bogată și complexă: condiția femeii musulmane în societatea orientală și occidentală, (anti)islamismul, conflictul dintre tradiție și modernitate, dintre religie și secularism.

Acțiunea cărții pendulează între două planuri narative și temporale, unite de evenimentele care marchează destinul protagonistei. Peri, soție casnică și mamă a doi adolescenți, trăiește în Istanbulul anului 2016, dar rememorează întâmplări semnificative din copilărie, adolescență și din perioada studenției, reactualizând, astfel, atmosfera familială din orașul de pe Bosfor, din anii 80, dar și pe cea universitară, din Oxford, între 2000-2001. Prezentul și trecutul dialoghează permanent, dezvăluind personalitatea complexă a ființei feminine, devenirea ei contorsionată, modelată de influențe antitetice, de tensiunile permanente dintre părinți. Acestea oglindeau viziuni și convingeri de viață contradictorii, dar și disputa dintre credință și ateism, manifestată în microcosmosul familiei musulmane. Tatăl, Mensur, spirit lucid și materialist, era refractar față de comportamentul și gândirea bigote ale soției. Selma, profund evlavioasă și însingurată, trăia, la rândul ei, un complex de superioritate. Peri asista neputincioasă la înstrăinarea lor ireconciliabilă: „*Mensur, umilit de înfățișarea soției, își dorea să nu mai fie văzuți împreună. Se ducea singur la cumpărături – la fel și ea. Hainele ei intruchipau tot ce disprețuise, detestase și înfruntase la Orientul Mijlociu. Ignoranța evlaviosilor. Convingerea că ei mergeau pe drumul cel mai bun – doar pentru că se născuseră în cultura asta și înghițeau fără să pună întrebări orice erau învățați. Cum puteau fi atât de siguri că adevărurile lor erau superioare când știau atât de puține, dacă știau ceva, despre alte culturi, alte filosofii, alte moduri de-a gândi? Pentru Selma, felul de-a fi al lui Mensur intruchipa tot ce o scotea din sărite: privirea condescendentă, tonul categoric, înclinarea plină de îndreptățire a bărbiei. Aroganța modernștilor laici. Ușurința încrezută și afectată cu care se situau în afara și deasupra societății, disprețuind tradiții de secole. Cum se puteau socoti luminați când știau atât de puține, dacă știau ceva, despre propria cultură, despre propria credință?*”

În acest climat psihologic și emoțional totalmente nefast, adolescența Peri va căuta, șovăielnic, calea spre sine însăși. Criza ei identitară nu va fi soluționată prin plecarea în Anglia, dimpotrivă. Aici va regăsi aceleași dispute ideologice, iar prietenia cu cele două musulmane, Shirin și Mona, îi va accentua conflictul interior, cu atât mai mult cu cât în ele va regăsi două ipostaze ale feminității cu care nu se putea identifica pe deplin. Nonconformismul și ateismul iranienei Shirin o exaspera și o seducea, în egală măsură, iar tradiționalismul religios al egiptenei Mona, asumarea ferventă a valorilor islamice, inclusiv a voalului, îi provoca atitudini de recul și respingere. Prefera calea de mijloc, îi repugnavu extremele atitudi-

nale. Vulnerabilă, mistuită de indecizii, de neîncredere și de spaima eșecului, ea resimțea absența divinității ca pe o nefericire ontologică: „*Făcea atâtea eforturi să fie normală, încât adesea nu mai avea nici un strop de energie să fie altcumva, lucru care îi dădea un sentiment de inutilitate. De la un moment dat, fără să-și dea seama, singurătatea încetase să mai fie o alegere și devenise în schimb un blestem. Un gol în piept atât de adânc și de permanent, încât își inchipuia că poate fi comparat doar cu absența lui Dumnezeu. Da, probabil că asta era. Purta absența lui Dumnezeu înăuntrul ei. Nu-i de mirare că i se părea așa de grea*”.

Deloc întâmplător, cele trei tinere par prinse într-un cerc simbolic al destinului, fiecare dintre ele fiind constrânsă să se oglindească în identitatea celeilalte și să-i accepte alteritatea. Tipologic, Shirin este Păcătoasa, Mona – Credincioasa, iar Peri - Nehotărâta. Prezența tutelară a vieții lor universitare este charismaticul profesor Azur, la al cărui seminar despre Dumnezeu s-au înscris și au fost selectate. Discipolatul lui Peri implică trăiri antitetice. Nutrește față de acesta sentimente de admirație și iubire, dar și de frustrare și furie. Este sedusă de inteligența strălucitoare a maestrului său spiritual, de erudiția și de puterea lui de a provoca spiritele tinere, de a le elibera din chingile prejudecăților, ale convențiilor culturale și religioase. Totuși, nu-i poate ierta complexul de superioritate și aroganța, chiar dacă înțelege că Azur își învață studenții să fie ei înșiși: „*În cuvintele lui Azur găsea o cale de evadare din dualitatea epuizantă cu care crescuse în casa familiei Nalbantoglu. Alături de Azur putea să îmbrățișeze nenumărate fațete ale ființei care era și să fie mereu bine-venită. Nu trebuia să înăbușe, să controleze sau să ascundă vre o latură a ei. Lumea lui Azur se situa în afara dicotomiilor rigide precum bine și rău, Dumnezeu și Șeytan, lumină și întuneric, superstiție și rațiune, teism și ateism. El însuși se ridica deasupra tuturor certurilor pe care le avuseseră Mensur și Selma de-a lungul anilor și, cumva, i le trecuseră fiicei lor. Peri a simțit în adâncul sufletului, deși avea s-o nege din răspuseri, că e îndrăgostită de profesorul ei*”.

Mintea sfredelitoată a profesorului îi poartă pe discipoli spre tărâmurile periculoase și sălbatice ale gândirii pe cont propriu, dincolo de limitările tuturor dogmelor și ale certitudinilor: „*Întrebările contează mai mult decât răspunsurile, curiozitatea e superioară certitudinii... Boala Certitudinii, cu toate că era imposibil să scapi de ea o dată pentru totdeauna, puteai să ți-o închipui ca pe o mantie pe care aveai libertatea s-o dai jos.*

- Fiți polimați, a răspuns Azur. Împlețiți diverse discipline, sintetizați, nu vă concentrați doar asupra religiei. De fapt, țineți-vă departe de religie, nu face decât să dezbină și să încurce. Orientați-vă spre matematică, fizică, muzică, pictură, poezie, artă, arhitectură... Abordați-l pe Dumnezeu pe căile cele mai improbabile”.

Dincolo de țesătura fascinantă a poveștii, *Cele trei fiice ale Evei* este un veritabil roman psihologic și de idei, a cărui dimensiune critică la adresa societății turce contemporane este explicită. Mai ales atunci când acțiunea se consumă în prezentul unui Istanbul al anilor 2016, măcinat de abandonarea treptată a principiilor democratice, de fundamentalism și terorism. Elif Shafak a radiografiat toate aceste anomalii politice, sociale și religioase și a analizat consecințele lor dramatice asupra vieții private a oamenilor.

Lucian GRUIA

Boris Marian Mehr – Fanteziile unui nebun calm

(Ed. Astralis, 2019)

Carta semnată de cunoscutul scriitor Boris Marian Mehr este foarte interesantă. Nu este nici jurnal, nici memorialistică, deși conține pagini autobiografice, nici carte de învățătură, deși conține maxime adunate după o îndelungată experiență de viață, nici roman, deși conține fragmente de literatură onirică/suprarealistă ori versuri scrise în proză, ori invers proză versificată. Aș numi-o un jurnal de idei dar mai bine s-ar potrivi, așa cum o denumește autorul, o carte *personală* pentru originalitatea ei.

Iată câteva din concluziile trase de autor din experiența vieții sale: „nu pot scrie numai pentru mine”; „ceea ce admir la tinerii de astăzi este un anumit spirit de solidaritate pe generații”; „Premiul suprem pe care mi l-a oferit viața este pasiunea pentru literatură, pentru scris”; „cred că am un anumit fler la cei talentați, simt când cineva scrie bine, nu admir exploziile lirice. Rafinamentul și armonia mă atrag mai mult”; „Cred în dragostea pe viață, care se confundă cu viața, adevărată minune”; Îi plac basmele populare românești: *Povestea porcului* și *Tinerețe fără bătrânețe* ce pot sta alături de marile basme din colecția lumii. etc

Iată și câteva concluzii amare: anul 1989 a împărțit societatea în două; cei „vechi” și cei „noi”; autorul nu agreează poezia pornografică; sinceritatea i-a adus mulți dușmani, „nu mai cred în genul uman perfect. Cred în diversitate”; „Nimic nu este logic, poate că așa trebuie să fie”; nu crede în Rai și Iad, nu-i plac durerea și frigul.

Amănunte biografice picante: datorită firii independente a autorului: într-o zi vine mama să-l ia de la grădiniță, în timp ce după fii de ștăbi veneau automobilele. Copilul de 6 ani zice: „Mamă, suntem niște prosti, aștia de ce merg cu mașina?” Este mutat la altă grădiniță. În clasă întâi se revoltă împotriva unui învățător care-i bătea cu rigla pe palmă și este exmatriculat trei zile. Prin 1983, fiind inginer, citea o carte pe o bancă în parc pe când la difuzor vorbea tovarășul Ceușescu, și primește vot de blam la ședința de partid. După ce se căsătorește cu o rusoaică (primind cu greu aprobarea de a se însura cu o străină) după absolvirea studiilor la facultatea din Moscova, află, după 1989, cercetându-și dosarul de la securitate că fusese bănuț de spionaj în favoarea URSS. În 1992 Geo Bogza îi dă recomandare pentru a deveni membru al Uniunii Scriitorilor.

Autorul scrie livresc, viața nu-i oferă suficiente subiecte. Alternează textele biografice cu mici crochiuri suprarealiste sau livrești ca într-un joc de puzzle. Sunt *Fanteziile unui nebun calm*, stilul este confesiv. Să exemplificăm: „Întinse mâna și tot căutându-și papucii sub pat, simți cum i se lungeste un braț, apoi al doilea, apoi picioarele, șira spinării. Se înalță, ameți și se prăbuși pe podea. Când s-a trezit, era la reanimare. Pentru a fi în siguranță i s-au pus două paturi, în prelungire, a fost legat cu șnururi groase. Se simțea foarte bine. I s-a spus că are o înălțime (lungime) de cinci metri. Nici numele nu mai era al lui. Pe tablă patului scria ceva. Nu înțelegea bine. A fost externat și s-a apucat de scris. Scria, scria, publica, era premiat, era premiat, a trăit o mie cinci sute de ani, apoi s-a dus. Astăzi se știe că avea cinci metri lungime.”

Iată și un text profund, ușor ironic, despre poeți și poezie, scris în versuri: „Născuți din valuri sau din nori, poezii sunt luminoși, degeaba-i îngropați, nu mor, apar și la televizor. Au voce, dar nu cântă-n cor, nebunii sunt egali în for, ei sunt actori și regizori, totuna-i, fiind de două ori, poeți sunt copii din flori, trimiși de Domnul Creator. Toată lumea scrie poezii, așa-i ordinul, copii, cine nu scrie, nu ia simbrie și poate merge la pușcărie. Cu mic, cu mare fă o scrisoare numai în rime, chiar sublime, viașa e scurtă, scrie pe burtă, că poezia iubește iubita, iar fără ea lumea, desigur, s-ar evapora. Așa”

Concluzii: Un adevărat creator trebuie să fie și nebun. Nebunia este o caracteristică a artei moderne. Cartea lui Boris Marian Mehr este cu adevărat modernă. Ar putea fi comparată cu însemnările unui nebun de Lev Tolstoi. Nebunii pot fi, după părerea autorului, agitați și calmi. Boris Marian Mehr se consideră un nebun calm.

Legenda – altă față a mitului

Urmare din pag. 9

La greci și la romani, unde comportamentul totemic s-a destructurat din temelie, eroul se impune în conștiința colectivității printr-o naștere miraculoasă, ceea ce face genealogia inutilă. În schimb, la scandinavi, lipsind începutul prestigios al nașterii miraculoase, se pune accent pe lanțul genealogic, acela care sudează clanul. La români, se întâlnește modul de tratare antic cu cel nordic: există un început încărcat de fală, anume descălecatul, atât primul cât și al doilea, care a alimentat un anume orgoliu al genezei etnice, dar și cele trei dinastii domnitoare, Basarabii, Mușatinii și Corvini, cu genealogiile lor seculare. Pomelnicul domnesc de la Putna ni se pare o replică în termeni aulici la microgenealogia cu care începe *Saga lui Njal*. Cronicile au preluat pomelnicul, multiplicându-l și revendicându-se când de la un descălecat, când de la celălalt. De această situație simbiotică produsă de coexistența legendei descălecatului (a descălecatelor, ca o stare de înnoire, de anamneză) și legenda dinastiei, a profitat legenda heraldică, aceea care a însoțit o serie întreagă de evenimente, transformându-le în imagini emblematice; 3. *Saga lui Njal* aparține unei societăți foarte rigurose constituite pe principiul separării integratoare a unor microstructuri cu funcții bine delimitate. Războinicilor li se acordă un loc privilegiat în narațiune, dat fiind statutul lor eroic. Dar evocarea fiecărei serii de războinici, și sunt trei de toate, este precedată de un nume feminin, mama. „Astfel Muma lui era Thorgerd...”; „Maica lui Injal a fost Thora...”; „Iar muma lui Thorstein cel Roșu a fost Aud cea Înțeleaptă”. Societatea lui Njal era sigur matriarhală și în raport de

această realitate trebuie să receptăm narațiunea eroică de tip *saga*. Din cele relatate, reiese că *saga* mai mult se deosebește de legendă decât se aseamănă. Există și alte elemente comune, de pildă aventura eroică, iar noi am semnalat doar notele distincte care pot fi reținute prin descriere. Ar urma să arătăm că aventura eroică, de legendă și de *saga*, diferă prin scenariu și chemare destinală, de acțiunea personajului specific mitului sau basmului.

Dacă protolegenda nu ne asigură șansa unei definiții general valabile, termenul ne poate călăuzi spre găsirea unor repere, descriptive deocamdată, pentru identificarea formulei tipice mitului, legendei și basmului, cele trei specii reprezentative ale eposului tradițional. Un punct de plecare se află chiar în fraza citată din Arnold Van Gennep. El spune că mitul este domeniul zeilor, în timp ce legenda îi exprimă pe eroi. Iată un criteriu distinctiv. De altfel, ideea nu era nouă la 1910; ea se cunoaște încă din Antichitate. Printre învățăturile lui Pitagora transmise de Diogene Laertios se afla și următoarea: „...oamenii să cinstească mai mult pe zei decât pe divinitățile mici, pe eroi mai mult decât pe oameni, iar dintre oameni, în primul rând pe părinți, și să se poarte în așa fel unul cu altul, încât să nu-și facă dușmani din prieteni”. Și în continuare: „Nu trebuie să abordăm deopotrivă pe zei și pe eroi; pe zei să-i abordăm – totdeauna într-o tăcere respectuoasă, în haine albe și după purificare, iar pe eroi numai de la miezul zilei înainte”¹⁰. Ca și în *Iliada* lui Homer, se face distincție între zei, divinități secundare, eroi și oameni. Prin urmare, eroii sunt mai apropiați de oameni decât de zei, deși olimpienii se unesc adesea când cu unii, când cu

alții. Zeul își justifică prezența în conștiința individului pe baza *principiilor religioase*. El este adorat dimineața, odată cu răsăritul soarelui, pentru a se sublinia supremația cosmică; i se înalță temple și i se organizează ritualuri sacre în vederea instituționalizării credinței. Orice religie bine articulată se vrea universalistă. Riturile sale încenează și dau drept adevărate fenomenele care revitalizează mișcarea cosmică: nașterea, vegetația, moartea, mântuirea. Eroul i se rezervă ultima parte a zilei, cea fără semnificație teologică.

Formele de reprezentare consacrate eroului sunt de *natură morală*; ele se desfășoară sub aspect sărbătoresc, în libertate, și în jurul unor monumente laicizate: mausoleul, arcul, stela.

Nu vom înțelege fenomenele epicii tradiționale fără abordarea „nașterii eroului”, de mit, legendă, basm. Comparatismul dintotdeauna a redus marea diversitate de zei și de eroi la câteva tipuri reprezentative, după principiul „vieților paralele”. Marile biografii se aseamănă între ele, întrucât rațiunea de a fi a zeului este să introducă ordine în haosul primordial și să aducă viața în cosmos, eroului revenindu-i aventura curajoasă și dezinteresată, cu care intră în memoria umanității. De regulă, în religiile monoteiste, Dumnezeu există și atâta tot; el nu cunoaște o naștere evenimentială. Aceasta este situația în creștinism. Alteori, zeul suprem poate fi un simbol uranian ori chthonian. În *primordium* se decide să creeze sau să reformeze lumea existentă. După el urmează acele momente post-genezice în care se manifestă, perfecționist și instaurator, divinitățile secundare și eroii. Biografiile acestora nu sunt relatate diferențiat (Hesiod, *Theogonia*). Dacă se cunoaște nașterea ca eveniment distinct, înțelegem și relația dintre zeu și erou, dintre mit și legendă. Ca regulă generală, nașterea decide asupra destinului unuia sau altuia.

Legenda – altă față a mitului

Urmare din pag. 11

Siria; o ia și pe soția sa Pythais sau Parthenis. Până aici deducem că părinții lui Pitagora sunt muritori. În continuare, Pythia, „fără a fi întrebată”, îl anunță pe Mnesarchos că soția sa poartă sarcină; ea va naște un fiu de o frumusețe și înțelepciune fără seamăn și va aduce multă bucurie geniului uman. Cum a reacționat Mnesarchos la această veste cu totul neașteptată nu știm, probabil asemenea tâmplarului Iosif din Nazaret; Pythais era fecioară. Preoteasa „știa” că Apollo coborâse umbra sa asupra celei mai frumoase fete din Samos, Pythais (Pythia-Pythais). Această a doua parte a legendei este preluată de un comparatist modern, într-o carte consacrată lui Pitagora, și transformată într-un principiu care unește o categorie întreagă de eroi și reformatori religioși: Pitagora, Moise, Isis, Osiris, Iisus: „De la Apollonias la Iamblicos, completați cu Alexandru și Philostrate, putem cunoaște deci o legendă despre procreația umană luând parte un suflet muritor și un suflu divin care face să coboare pe pământ o ființă celestă”¹³. Pitagora însuși se credea fiul lui Hermes și al Eupollomenei; purta numele Aithalides în prima încarnare. Zeul-tată l-a sfătuit să-i ceară orice, în afară de nemurire. Aithalides-Pitagora a obținut memorie veșnică, cu alte cuvinte, puterea de a păstra în viață și în moarte amintirea celor ce i s-au întâmplat. Eroul povestea cunoștințelor că, atunci când se numea Aithalides, se afla pe corabia argonauților și îndeplinea rolul de crainic. După 216 ani, cât dura ciclul unei singure întrupări hărăzite lui, a transmigrat în ființa lui Euphorbos, a participat la războiul troian și a fost rănit de Menelaos. Sufletul își continua reîncarnarea în Hermetimos și apoi în Pyrrhos, simplu pescar, „care-și amintea și el de toate, cum a fost mai întâi Aithalides, pe urmă Euphorbos, pe urmă Hermetimos și pe urmă Pyrrhos. După moartea lui Pyrrhos, el deveni Pitagora, care-și amintea toate faptele menționate”¹⁴.

Pitagora făcea parte dintre cei „șapte înțelepți” ai Heladei, deci natura faptelor sale ca erou și geniu trebuie privită dintr-o astfel de perspectivă. Pentru același titlu de onoare, Thales a primit în dar de la Hefaiistos un trepid de aur, ca simbol emblematic. Înțelepții

erau personalități complexe sub raport destinal, și complete în privința cunoașterii, de aceea adesea se asemănau cu zeii. După ce olimpienii întemeiaseră artele, filozofia, morală, științele (Apollo, Pallas Athena), ceea ce ține de domeniul mitului, venise rândul oamenilor să le redescopere pe cont propriu, fapt ce aparține legendei. Dar ei nu se afirmau în sens apollinian, cel puțin până în epoca lui Platon și a lui Aristotel, autori care-i priveau cu scepticism, ci pe calea inițiativă a misterelor. De aceea frecventau intens centrele de cult, întemeiau societăți secrete, se întrețineau cu astrologi, terapeuți, vrăjitori, („înțelepți” și aceștia) și făceau călătorii în subterane. Între „muncile” lui Hercule și „faptele” lui Pitagora diferența este că accentul se deplasează de la vitejesc și fizic la vitejesc și spiritual. Dacă eroii ca primul întemeiau cetăți și seminții, înțelepții înființau școli unde puneau bazele unor învățături noi. Pitagora și-ar fi ținut prelegerile sub acoperișul unui „templu al muzelor din Crotona, într-o incintă înconjurată de statuile celor 9 Muze, având la mijloc statuia zeiței focului sacru, Hestia, cu mâna arătând cerul” (Victor Kernbach, *op. cit.*). Călătoriile eroului sunt tot atâtea încercări îndrăznețe pentru eliberarea spiritului. Două dintre ele ni se par mai semnificative pentru definirea acestui tip de personaje. Ajudat de mistagogii dactyli de pe muntele Idas, care l-au purificat cu ajutorul pietrelor rezultate din focul ceres al trăsnetelor, a coborât în subterană, unde a rămas un număr prescris de zile și a adus ofrande lui Zeus; o preoteasă delfică, Temistoclea, l-a sfătuit cum să ajungă în Hades. Acolo a văzut sufletele lui Hesiod și Homer, chinuite pentru că nu i-au respectat pe zei. Asemenea călătorii au un sens nou și simbolic:uciderea monstrului interior și a fricii de moarte, amintind de cura extatică de tip șamanic. Altădată, a coborât într-o subterană special amenajată, cu intenția de a reveni la suprafață mai târziu, pentru a dovedi concetățenilor săi nemurirea. Dacă este să dăm crezare lui Herodot: „ci socotesc să fie cu mult mai vechi Zamolxis decât Pitagora”¹⁵, înseamnă că motivul coborârii, prezent la amândoi, pentru a sonda nemurirea, este un *topos* cu valoare mai generală și că trebuie să corectăm impresia despre influența

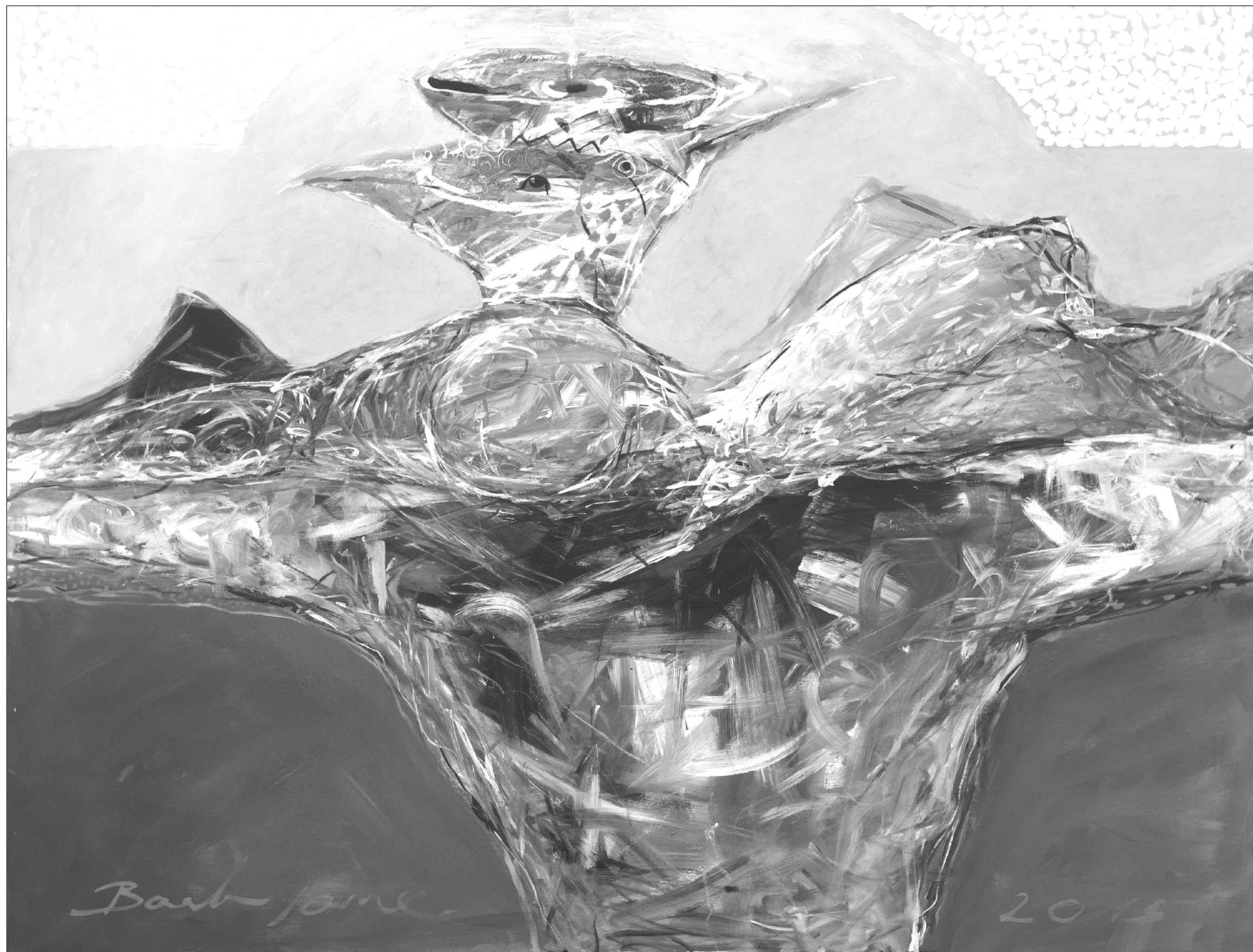
grecolui asupra dacului, cum figurează în diferite manuale.

Și despre moartea lui Pitagora se rețin mai multe legende. Ca și cele despre naștere, nu sunt variante pe marginea unui adevăr legendar unic, ci se contrazic între ele, pentru ca relatările să se afle în dispersie, nu să se adune. Le găsim la Diogene Laertios. După o sursă, eroul și-ar fi dorit moartea: s-a retras în templul muzelor de la Metapont, unde a stat patruzeci de zile fără hrană. După alta, a fost asasinat în fața unui lan de grâu, pentru că participase la un complot local din Crotona. Le-am selectat doar pe acestea pentru că ni se par mai plauzibile și corespund adevărului legendar căruia îi slujesc. Ele se contrazic în aparență, adică în formă de expunere, dar sensul le unește. Pitagora s-a retras în templul Demetrei, divinitate agrariană și ocrotitoare a lanurilor. El ar fi scăpat de urmăritori, ne spune legenda, dacă și-ar fi scurta calea fugind prin lan. A preferat să fie prins și ucis, pentru că, afirma adesea, fiecare bob ascunde viața unui om; a călca în acest fel, înseamnă a omori. Credința și fapta l-au făcut să n-o mânia pe Demetra, al cărei adept și era.

Ambiguitatea se dovedește, uneori, productivă. Din perspectiva psihologiei mulțimii, se lasă speranța că eroul n-a murit; el a fost salvat de zeiță și urmează să se întoarcă. Am înfățișat această licărire de speranță și în legătură cu biografia lui Väinämöinen. Când Mircea Eliade afirma că moartea năprasnică și prematură este creatoare, s-a exprimat destul de vag, ori, în cel mai bun caz, s-a limitat la un număr restrâns de personaje, de tipul Meșterului Manole. Totdeauna moartea eroului, tânăr sau bătrân (de altfel nu are vârstă), este urmată de speranță: cu certitudine se va întoarce după un timp, el sau altcineva, pentru continuarea operei. Iată de ce legenda pune accent pe *nașterea, faptele și moartea* eroului. Textele care se abat de la această regulă rămân fără relevanță.

5. Legendă și istorie

Exemplele care urmează nu respectă integral cele trei secvențe biografice consacrate. Eroul aderă fie la legendă, fie la istorie sau la amândouă deodată, indiferent dacă este vorba de un personaj identificabil, asemenea lui Alexandru cel Mare, ori de altul fictiv,

Magda URSAÇHE / Vreau dreptate critică!

Vreau dreptate critică pentru valorile literaturii române! Pe urmele celor care „schimonosesc istoria” (mulțumesc, Victor Roncea!), mai ales adevărurile ei de necontestat, tot felul de arbitri ideologici încearcă iarăși și iarăși să ia „atitudine”, călcând totul în picioare. Ordin de linie întâi: să nu domine cumva cei trei dubioși, Eliade legionarul, Cioran fascistul și Noica socialistul, „trioul sacru” de pus la zid, după autoarea *Evangheliștilor*. Să de-sacralizăm dară trioul! Se vorbește de cel „rinocerizat de fascism”, Nae Ionescu. În „deceniul satanic”, așa cum îl numește Mircea Popa, Nae Ionescu era încarnarea răului absolut, acum trebuie extirpat ca antimodel cultural.

Nichifor Crainic, comparabil cu Paul Claudel sau cu Rainer Maria Rilke, a murit sărac și disprețuit de cei care considerau vină gravă propagarea misticismului (ca Daniil Sandu Tudor ori V. Voiculescu), iar placa de pe blocul urât, din spatele Gării de Nord, unde s-a și stins în deznădejde, a fost dată jos. Cum să fie celebrat un poet mistic, teolog, eseist naționalist? Nu i s-a făcut dreptate.

Odiseea plăcilor comemorative continuă, ca să se transforme în „odiosenie”. Ion Lazu mi-a spus că și placa lui Cezar Baltag a dispărut de pe blocul unde a locuit. Bunul Lazu n-a reușit să treacă în piatră nici Memorialul Scriitorilor Români, al celor 403 victime (53 au decedat închiși). S-au pierdut și proiectul, și Casa Monteoru.

Fundoianu e un destin tragic: a dus Fundoia la Paris, de unde a fost ridicat de Gestapo și transportat în lagăr nemțesc, împreună cu sora sa Lina, pe care n-a vrut s-o lase singură în moarte. Dar oricât s-a străduit Roxana Sorescu, Fondane nu-l poate surclasa pe Eminescu; nici Tzara pe Arghezi, nici Sebastian pe Camil Petrescu (și-mi amintesc de verdictul dat de Jeni Acterian pentru *Femei*: „sentimentalism mandolinat”), nici Bonciu pe Rebreanu. Aflat pe patul blestematei clinici cardio, Petru mi-a spus: „Îți dăruiesc un titlu, Magda: *Ridică-te, Gyr, ridică-te, Crainic!*” I-am primit darul. O să încerc să le fac dreptate critică.

Nu, nu mă așteptam ca, postdecembrist, să se producă „înfierări”, în termenii proletcultismului. Să se facă un rechizitoriu lui Blaga, sub acuza că autorul *Poemelor luminii* a propagat „cultul morții”, adică era legionaroid. Iar mândrețea de campanii împotriva valorilor neîndoelnice ale literaturii române, de la capodoperele literaturii orale la Eminescu, de la Iorga la Pârvan și P.P. Panaitescu, de la Rebreanu la Breban, constat că se derulează pe brigăzi, companii, plutoane. Marii exilați, ca Vintilă Horia, rămân

exilați din istorii literare. Expat e și Goma, „exilat și din exil”.

Revizuirea, normală în orice literatură, n-ar trebui să se prefacă în iconoclastie. Numai că defăimarea scriitorilor de prim raft e trendy, ba chiar răsplătită cu un locșor printre noii canonici, de gașcă mică sau măricică. Marele Alpha e declarat Marele Zero, Preda-lacheu al ceaușismului, Buzura a intrat și el în cătarea blindatelor grele, la fel Nichita Stănescu, la fel Marin Sorescu...

„Gândirea” e iarăși acuzată în termenii lui Moraru-Șelmaru-Crohmălniceanu, nu și fostul gândirist Ion Potopin, care versifica conform programelor - directivă: „Eu știu de mult partidul, puterea-i știu demult.” Avea Putere, ce-i drept, PCR-ul.

Rebreanu, în '37, a organizat apărarea lui Sadoveanu, atacat dur de legionari. A luat inițiativa unui protest public, apărut în 1 aprilie, în ziarul „Dimineața”. Semnatari: L. Rebreanu, Victor Eftimiu, Oțetea, Al. Philippide, D. Botez, Șerban Cioculescu. Acum, cine-l mai apără pe Rebreanu? Rebreanologul Nicolae Gheran, maestru al *Artei de a fi păgubaș*.

Cultura noastră a avut norocul ca *Jurnalul fericirii* să fie carte salvată din arestul Securității, când cărțile se arestau ca și oamenii. Și câte „elemente dușmănoase” n-au fost distruse în „inchisoarea morții”, cum numeau România scriitorii exilului. Radu Florian a vrut să-l feștească pe Noica în „Era socialistă”. Florian-fils îi continuă „opera”. În ciuda eforturilor fiicelor sale, Mircea Vulcănescu a rămas „criminal de război”, prin hotărâre judecătorească definitivă. Moartea i-a fost anunțată încă din 1949 (nu mai era nici un semn de la el), deși a murit abia în 29 octombrie, 1952, la Aiud, de miocardită și de dublă pneumonie. Comuniștii și-au permis să-l ucidă martiric, noi îl ucidem încă o dată. Lui Vulcănescu nu i s-a făcut dreptate. Iubirea accentuată de nație repugnă. Dar dacă naționalismul e perimat, și limba e perimată, și stilul e perimat, din aproape în aproape.

În această querellă nesfârșită între etniciști și anti-etniciști, se constată cu ochiul liber o voluptate a denigrării, a bațjocirii, a calomnierii, a bârfei, a insultei. Că-ți vine să le strigi ca Daniel Turcea: „până când veți calomnia, până când? Încetați odată!”

Ce-i ciudat e faptul că „rătăcirile” lui Ivașcu sunt scuzate, în timp ce G. Călinescu nu scapă de cele mai joase terfeliri, de bășcălie (nu-mi place cuvântul, dar îl las așa). El, nu paznicul gurii sale, Ivașcu, e „lozincard neologizant”. „Lozincardul” a fost epurat din Universitate în 1948, ca să-i ia locul la catedră „dințarul” Vitner, rămas profesor mult după pensionare; studentul Vicu

Mândra, fratele atotputintelui Marcel Breazu, care și-a desființat profesorul ca „reacționar ruginit” nereeducabil, a fost, după '89, avansat pe scurtătură, de la lector la profesor, ca persecutat de Ceaușescu. Despre „eroica” luptă de considerare și reconsiderare a lui Crohmălniceanu sau Nina Cassian nici nu mai pomenesc.

Dezinvoltura spectaculoasă a lui Călinescu nu place, e taxată drept clovnerie ieftină, nici uriașul talentul de a improviza. Vocea era isterică, iar chipul -urât și negru, după Lucia Demetrius, care se plânge în memorii că ar fi fost hărțuită sexual. Iar noi citim nu *amintiri*, ci *traduceri aminte*, cum le zice Șerban Foarță.

Fapt sigur: dacă nu „adere”, Călinescu înfunda pușcăriia, așa că a sorbit din paharul de „cucută ideologică” și i-a salvat pe mulți. Iordan Datcu știe că medicul Constantin Giugiuc, acela care l-a ajutat pe Vladimir Streinu, era nepotul lui Călinescu (v. *Revelațiile lecturii*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016). Călinescu l-a încadrat pe Dinu Pillat la Institut. A avut-o în coastă pe Cornelia Ștefănescu (nume de cod: Maria Săndulescu), care n-a ezitat să-l blameze, plasându-l printre „cei care au băut cucută ideologică realist-socialistă”. Sadoveanu a făcut compromis cu Puterea din inițiativă proprie; Călinescu a fost forțat.

Inegalabile *Istoriei* (ce carte groasă, ce carte grea!; Călinescu îi scria lui Camil Petrescu, în 1939, refuzând o întâlnire: „E absurd, dar nu pot! Numai cu o totală schimnicie pot duce la capăt lucrul propus”) i se făcuse campanie contra. I. E. Torouțiu, în „Convorbiri literare”, 8-10, 1941, susținea că ar fi fost un „tal-mud”, o „bațjocorie disprețuitoare a sângelui românesc”. La proces (Torouțiu a făcut proces), cerea smulgerea copertelor cu insemne regale și interzicerea cărții. În același timp, presa de dreapta îl critica pe istoricul literar că a introdus evrei în istoria literaturii române. Călinescu a replicat: „un alogen poate să ne îmbogățească sufletul.” Un soi de critic iașiot, care recenzase ultra favorabil în „Iașul literar”, nr. 3, martie '65, *Cronicile optimistului* (EPL, 1964), a găsit cu cale, postdecembrist, să-l acuze: *mizantropul* devenise, din conformism, *optimist*. Pentru „Contemporanul”, Călinescu făcuse *Reportaj la crescătoria de porci*, cu poza atașată a doi „brigadieni”. Unul dintre ei: I. Ivașcu. O fi „inconformism de trei parale”? Mă îndoiesc.

„Critic ratat” G. Călinescu? „Misticritificatorul” Călinescu și nu altcineva l-a descoperit pe Doinaș în „Jurnal literar”, în 1939. Iar cine îi reproșează că l-a „diminuat” pe Camil Petrescu n-a citit necrologul din „Contemporanul”, 17 mai, '57, despre „acest mare cerebral”; „avea cap abstractiv și totodată imaginativ, cunoștea schematic și concretul și de altfel ideile înseși i se prezentau corporal.”

Postsocialist, dragostea firească de țară, de limba ei, de cultura ei a fost și este amendată cu ură kominternistă, ca impuls proto-cronist. Savantul, eruditul Edgar Papu e nedreptățit, ca și cum el a provocat valul așa-zis național-comunist (o aberație: poți amesteca apa curată cu uleiul presat la rece?). Echipa de zgomote patriotice a acoperit ideile lui Edgar Papu. Or, dragostea cărturarului pentru cultura română a venit, cum stă scris în Timotei, 1,5, „dintr-o inimă pură, dintr-o conștiință bună și dintr-o credință sinceră”. Și poate că *Zăpezile de-acum un veac*, în 10 volume, de Paul Anghel ar trebui recitite. Măcar pentru reabilitarea lui Carol I. Un A.B. (Andrei Băleanu?) a criticat prin '58 un „poem suprarealist”, publicat în „Contemporanul” de Paul Anghel, în colaborare cu Ilie Purcaru. Autorii au fost eliminați câțiva ani de la tipar. Pentru ca, *post annum* '89, Paul Anghel să fie scos iarăși pe tușă pentru idei protocroniste. Edgar Papu a spus în clar: problema nu-s talentele, ele există, greu e cu recunoașterea lor. Iată de ce în capul revistei „Contemporanul. Ideea europeană” stă scris:

„Un popor nu se caracterizează atât prin oamenii mari pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi recunoaște și îi stimează pe aceștia.” Friedrich Nietzsche.

Marelui filosof un publicist mărunț îi ortografiază numele Nitzsch, ca să rimeze pesemene cu Nici. Nici Eminescu n-a scăpat de „interpretări”. „Ferește-mă, Doamne, de interpreți!” se ruga Arghezi. Ultimul eminescolog de seamă al Universității „Al. I. Cuza” n-a scăpat nici el de denigratori. O repet în fiecare noiembrie, de când s-a stins: n-a fost altă Universitate care să facă un rău mai mare unui profesor al ei decât UAIC lui Mihai Drăgan. Cabala mediocrilor din Catedra de Literatură Română l-a ucis, l-a ucis, l-a ucis. Opera amplă deranjează pe cei fără operă.

Da, vreau dreptate critică și pentru limba română, declarată „nevorbită”, și pentru literatura declarată involuată. Pentru *valoarea românească* (sintagmă N. Breban). Și trebuie s-o luăm de la *origini până în prezent*, ca G. Călinescu. Mizerabiliștii cer depoeitizarea poeziei. Prozatorii recentii merg nu pe amprenta eroică, o preferă pe cea erotică, exotica... Oricare, dar în nici un caz etnică. Etnia? Arhaică. Specificul? Erezie. Biserica ortodoxă? De flituit. Ethosul? Antiintellectual. Iorga, etichetat „fluier național”, îi disprețuia pe cei care contestau cultura noastră, considerând-o inexistentă, iar naturalistul Const. Esarcu cerea cetățenilor să dea un ban pentru un edificiu-simbol al culturii naționale. Așa s-a construit un Ateneu. Noi de-construim?

...Cercurile concentrice ale poetului Mircea Bârsilă

Urmare din pag. 15

6. Opera fantastică și veritabilul Maestru

Grave, apăsătoare, superioare, expresiv-aluzive, transgramatizate, versurile bârsiliene insistă asupra încredințării Cuvântului: parabolei, alegoriei, catabazei, magiei, drumului enigmatic, legendei, etc. Orice baltă, pod ori ruină are enigma aferentă. „Vine, adusă de vânt, o pasăre și-ți dăruiește o cârtică neagră”. Aceasta e oare un obiect magic cu „învechite semne” ori straniu rone sub „nori împietriți” lângă „fântâni cu lanțul de aur” pe ghizduri cu „instrumente arhaice” iar în adânc „roțițele luminii” făcute din beznă și licărind „în lumina piezișă a lunii”. Apoi „vine dinspre miazănoapte un cal șarg, înaripat, și-ți cere să cauți, printre lucrurile magice din urechile lui, o năframă. Unde și unde o vamă/ unde doarme un șarpe – unul cu o stea sclipitoare în frunte – și câte-un lan de cânepă verde unde stau ascunși în timpul zilei îngeri, de parcă lanul de cânepă ar fi o biserică. Încotro?”

Dar încotro a continuat să meargă poetul Mircea Bârsilă? Ah, desigur, într-o călătorie, furat de „nostalgii solare” ori „în așteptarea (tragică precum în „Miorița” – n.m.) miresei” spre „un pământ nou” paradiziac, nedorit de către nici un om de ipso et de facto mort, ci, licitat, doar viu fiind, el însuși zeu în carne și oase, mângâindu-și iubita „pe coapse și pe rotunjimile fierbinți ale sânilor”, căzut ca „în nevăzutele fire magice ale unei capcane.” („Femei și bărbați”, p. 97).

Giacomo Debendetti intuiește corect esența poeziei în genere: „o emoție a cărui paternitate Eul poetului nu și-o asumă exclusiv, ea fiind a tuturor și, într-un anumit fel, a nimănui” (Debendetti, 1986, p. 83 și urmât.). Poezia rezidă în Eul care este un altul, în opera fantastică, alcătuită din elemente naturale și ființe umane și transumane aduse pe o scenă unitară, în fiecare poem, prin organismul ritmic, armonic, ritualic, orfic, fabulos, fluid, modelabil (ductil adică) sub mâna unui veritabil maestru care coborând în propriul său subconștient după „poeme alcătuite din cuvinte încântate de asemănarea lor cu niște găze ce zoresc prin iarba uscată și printre pești cu spinările negre în locurile cu apa adâncă și lină ale unui râu ce și-a strâns de gât afluenții: niște vagabonzi fără nici o dulbină!” (Catabază, p. 69), procedează emblematic.

7. Un basm cu mai multe sfârșituri

Și cum am arătat deja, Mircea Bârsilă stăpânește strategiile transferurilor esențiale ca epopeea să ia „forma” poeziei de unde de ipso et de facto chiar „vine frumusețea lumii”. Adrian Popescu i-a zis într-un eseu: transestetică, aceasta e deja reîntorcerea din oglindă în metamodelul Sfântului Graal.

Amintirea, iubirea, exaltarea, împăcarea cu sine, până la desăvârșire (vezi „Romașta”, p. 56) toate proiectează limbajul poetic în «phantasiai» și în «stupore». Ingeniozitatea spiritului operează cu alte «conceptos» cu care «Elpenor», cel „atât de lacom la vin” și la «euné kai philoteti» nu mai are ce face căci ca umbră în împărăția lui Hades îl imploră pe Ulise să nu-l uite neplâns / neîngropat.

E o filozofie a morții în creația bârsiliană, dar și o trudă sifică de stăvilire a demonului, prin „geometria meravigliosa”. Acrobat și explorator al labirintului, poetul își asumă voința de a fi liber, adică de a ieși „din jug, din carapace, din portativ”, ca să coboare „pentru întâia și ultima oară, în mirifica lume din adâncurile unei mări” nadirice.

Mircea Bârsilă a optat, deliberat, în „Viață din viața mea” pentru ardoarea „să mânuiască suveica războiului de țesut”, pentru „o spunere pe larg și atât de limpede, încât nimeni nu o poate înțelege pe de-a-ntregul”, căci de fapt înțelesul e „cocorul, fântâna, enigma” (Dacă ar vrea ea, p. 63). Poemele sale pot fi socotite un mare „basn cu mai multe sfârșituri” iar el, taumaturgul, doar pe acestea din urmă le-a transscris.

Încolo, ce să mai cred?!

Aleg, năucit, zguduit din temelii hermeneuticii mele literare „de la o fântână la alta”, însă nu „în felul umbroasei prezențe a știucii, sub gheața (aducă suprafața limbii sale imploziv-explozive – n.m.) unui râu, iarna, în locurile unde albia se lărgeste prea mult, așa îmi (ii) zvâcnește, sub osul frunții, adesea, câte-o amintire – uitată – din această viață sau poate chiar din cele precedente”. Și iată-l pe poet „preot, în veșminte albe de in, în fruntea unui sobor de copii cântând, cu glasuri de jale, de la o fântână la alta, niște cântece magice”.

Ci în stilul meu; adică „în mod natural, cu admirație și respect”.

Bibliografie

- Lucian Blaga: Opera poetică; cuvânt înainte de Eugen Simion; prefață de George Gană; ediție îngrijită de George Gană și Dorli Blaga; editura Humanitas, București, 1995
- Roland Barthes: Plăcerea textului; trad. de Marian Papahagi, postfață de Ion Pop; editura Echinox, Cluj, 1994
- Matei Călinescu: A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii; traducerea de Virgil Stanciu; editura Polirom, Iași, 2003
- E.T.A. Hoffmann: Opere Alese; în românește de Valeria Sadoveanu și Al. Philippide; prefață de Paul Langfelder; Editura pentru literatură universală, București, 1960.
- Gheorghe Crăciun: Aisbergul poeziei moderne; cu un Argument al autorului; postfață de Mircea Martin; editura Paralela 45, Pitești, 2002
- Marcel Raymond: De la Baudelaire la Suprarealism; trad. de Leonid Dimov; stud.introd. de Mircea Martin; editura Univers, București, 1998
- T.S. Eliot: Patru cvartete, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Univers, București, 1971
- Ion Popescu-Brădiceni: Lazare, veni foras!; editura Napoca Star, Cluj, 2005; cu o prefață de George Mirea și o postfață de Theodor Codreanu
- Mircea Bârsilă: Viață din viața mea; editura Cartea Românească, București, 2014.
- Marian Drăghici: Păhăruțul, Editura Junimea, Iași, 2019
- Ion Popescu-Brădiceni: Grădina de(-)mentă; Editura Tipo Moldova, Iași, 2017; colecția Bibliofil Poezie contemporană
- Umberto Eco: Poeticile lui Joyce; traducere de Cornel Mihai Ionescu; editura Paralela 45, Pitești, 2007
- Giacomo Debendetti: Poezie italiană din secolul al XX-lea; trad., cuv.în. și note de Florin Chirișescu; editura Univers, București, 1986
- René Girard: Violența și sacrul; trad. de Mona Antohi; editura Nemira, 1995

Gheorghe GRIGURCU / POEZIE (II)

Cluj (1)

Ce să mai cauți după trezeci de ani
enorme porții de-nghetată îmbiindu-te cum coame de munți

ce să mai cauți după trezeci de ani
focul sacru din al teilor piept bombat

ce să mai cauți după trezeci de ani
licărul paharelor de cristal pline cu apa lacului

ce să mai cauți după trezeci de ani
o pereche de-ndrăgostiți imobili prin care se plimbă dealurile

ce să mai cauți după trezeci de ani
un tînăr muncitor purtînd pe grumaz o stradă

ce să mai cauți după trezeci de ani
un buchet de flori purpurii în care se zbate cum o viespe Soarele

ce să mai cauți după trezeci de ani
o catedrală-n care cîntă lividul cer din anul o mie opt sute și

ce să mai cauți după trezeci de ani
o vrabie care ciugulește inima de zahăr a unui angelus de piatră

ce să mai cauți după trezeci de ani
o femeie intrînd într-un restaurant cu coc verde cum iarba
cu pelerina foșnind cum o carte.

Cluj (2)

„Mai divin e cel ce iubește decît cel ce e iubit” scris-a Platon
și-ajunge ca unul din noi să-ntoarcă puțin capul
pentru ca priveliștea alta să fie pentru toată lumea
și atitudinea contemplativă să-și schimbe unghiul
palpitul creioanele

cu alt fel de cerneluri să lucreze
să ne umple de străduințe precoce-tîrzii
cum stampe transilvan-japoneze.

Cluj (3)

Înverșunate dispute virulente
deosebitoare
scamatoresți madrigaluri
un papagal oferit cum o floare

împietrite sub ceruri de-acum
amintiri studențești
cum perspective de străzi crem
cu mereu oblonite ferești.

Cluj (4)

În acest local se rostesc doar lucruri simple
despre țigări și băutură despre autobuze și ploaie

cum o iubire adevărată trupească
legendă fără cheie

oamenii își strîng mîna își lasă privirile-n jos și pleacă
ori rămîn cu o clipă mai mult

cu hotărîrea pielii lor cu ridurile bluzei
cu retorica petei mici neobservate de nimeni care-n perete
resemnată va rămîne s-aștepte
sfîrșitul Lumii.

Cluj (5)

Sărbători tihnite aur pulverizat
în părul studentelor

în servietele lor îndesate negre
zile de lucru.

Cluj (6)

Pe-aici exemplara prăbușire
pe-acest gang pe-aceste scări pe-această ușă vă rog

rugina scîrție ca o teamă ce nu sîngerează
o teamă voioasă transparentă

și casa anul lustra aprinsă
îți iau ochii cu gentilețe te duc în basm

înconjurați suntem de comentarii
docte constrîngătoare înscrise
într-un gros volum de carne lascivă

musculoase pagini ce fără îndoială îi iubesc pe Zei
le-ogîndesc sapiențiala suflare pașii rodnici

cuvinte care-au coborît din copacii Bibliotecii
asemenea maimuțelor imitîndu-i

pe-aici pe-această ușă pe-acest tărîm vă rog
misterios limbut
criptic și răspîndit de-acum
în toate bibliografiile.

Cluj (7)

Înaltul cer de ianuarie

cuminte insinuant
plin de-o îmbulzeală de miei

cuminte alintat
un parter de crini involți

cuminte nesuferit
un teatru de păpuși

mofluze gata a se certa
a se bate-n bețe în culori

guignol îngeresc

mai are bunăvoința de-a continua?

Cluj (8)

Parcul o uriașă
caracatiță
cu verzi tentacule
devenind
și mai verzi
la infinit.

Cluj (9)

Cap sur neverosimil de huhurez
dedesubt un zîmbet suav

lumînările ochilor
drepte acide arzînd prin ochelari

și ceva pierdut ceva neexprimat
ca o scrisoare trimisă cu trei decenii în urmă
și care încă n-a sosit la destinație

în întreaga-i făptură cincancenară
și mai ales în adolescența rigiditate
a miinilor prea lungi

intimidate încă de parc-ar ține minte
(doar ele) o existență veche

precum un strop de sevă pulsînd
prin țesutul lor lemnos neajutorat
conducîndu-le la o foarte nesigură țintă

prin ceața fină aproape inobservabilă
a acestei zile mustind de sănătate.

Cluj (10)

Arunci pe fereastră florile veștede
arunci și apa ce le-a hrănit în vază
apa ofilită la rîndu-i cum o floare.

Cluj (11)

Ay prieteni de-atunci prieteni de dincolo
din transcendența umilă a vîrstei

ay sub noaptea profundă sub Ursa Mare
mătăsoasă cum lenjeria de fată.

Cluj (12)

Cum vîntul curgea într-o ramă cum i se-adăuga
un nor grena și-un cer verde
și-un soare cenușiu

cum prin fața Universității treceau perechi încrustînd
inițiale în lună ca-n bănci de parc

cum Poșta stropoa sute de metri de stradă chezaro-crăiască
doar cu reflexul ferestrelor sale-n amurg – o arteziană –

cum în localuri se vindeau băuturi colorate atît
încît pictorii își înmuiau în ele pensulele.

Cluj (13)

Pe străzile fîn forfotitoare
în mugurii cum ochi de oțel
în miremele trecînd din cer în apa Someșului
în vitrinele vital roșietice cum măruntaie de pește

Blaga cel ce nîcîcînd nu apune
cum Soarele-n Imperiul spaniol.

Cluj (14)

Cascade se-nrețesc cad
de ploaie peste pereții străzii Gutenberg

o apă de sus una de jos
se-mpreună-n complice selipiri de mică

pentru a-nchega portalul clădirii orientale
palid nesigur cum miini bătrîne.

Cluj (15)

Ți se resoarbe amintirea-n epidermă
cum o vînătaie.

Cluj (16)

Și din nou scrisorile spre nicăieri

un lăntîșor de-argint atîrnînd din inima ta

ronțai alune și scrii de zor cum timpul e imobil

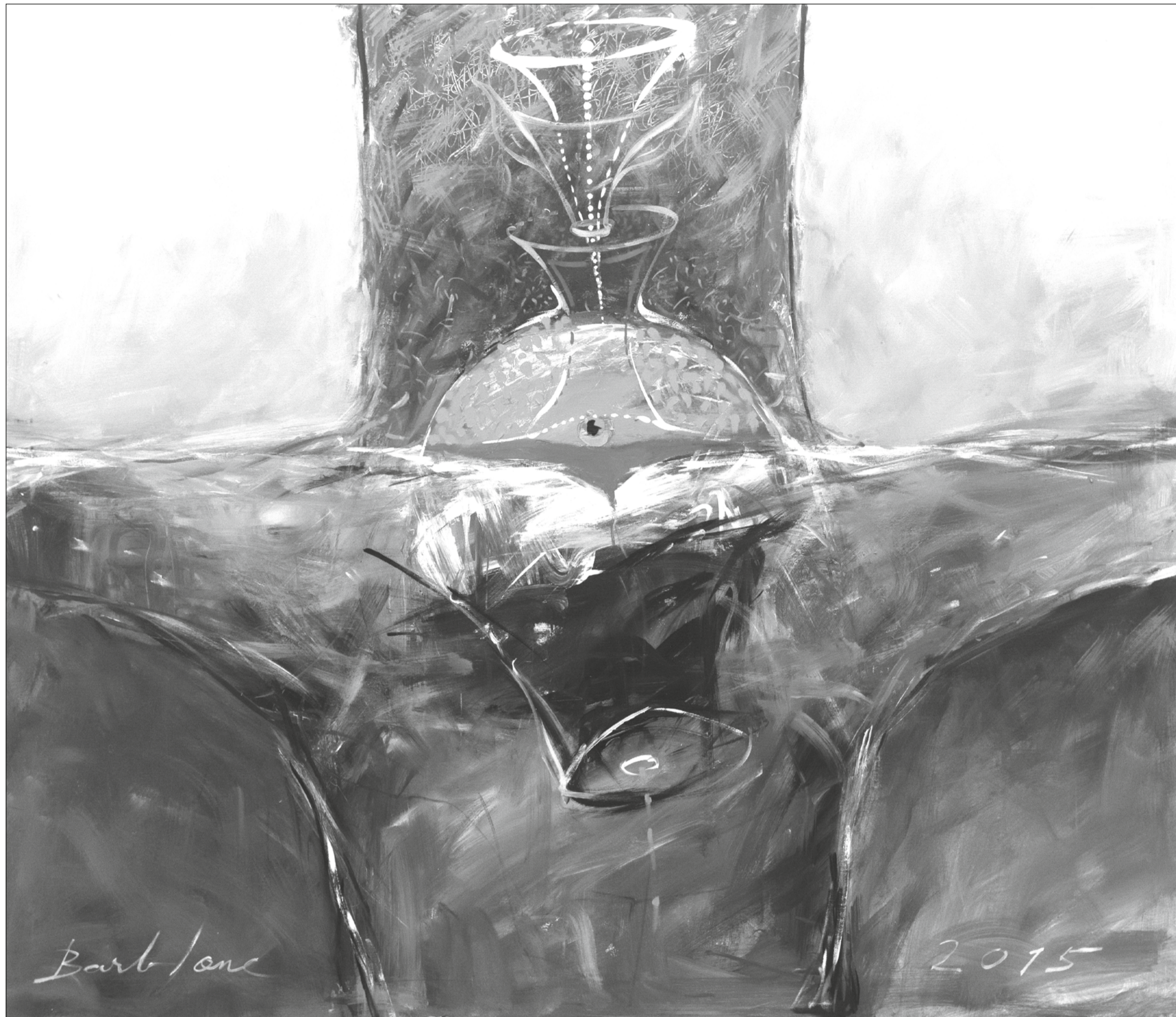
în timp ce luna acestei dimineți s-a prefăcut în cenușă
iar cenușa s-a prefăcut înapoi în lună

deasupra unei antedeluviene păduri
(din cofetărie i se vede-un colț)

scrii și-nghiți virgule cum lacrimi
scrii și-ți lași iluziile
să-ți încâlcească sintaxa cum vîntul iarba

scrii și triumfi nimic despre nimic.

Continuare în pag. 18

Urmare din pag. 17

Cluj (17)

Albicioasă amiază în parc
copii jucându-se cu cercul increatului
cuvioase tăceri îndrăgostite două câte două

un corb sătul cum un lăutar în frac
înălțându-se de pe stîrvul Textului.

Cluj (18)

Noapte de noapte
văzduhul de mai
umple oglinzile
cum plămîni
prin telescop urmăresc
ascensiunea astrului nou
A.E.B.

Cluj (19)

Seri care-și strîng ochii și-această beție livrescă
o greutate-a minții ce nu te mai vrea
ieși pe străzile cum vene pulsînd

aci e semnificația nedecisă viața

teama că pe măsura grijilor a norilor de peste cupole
sărim în talazuri de-azur înserat
unde sirenele bîntuie.

Cluj (20)

O și vîntul acesta-n amurgul secession
spasm cenușiu și roșu

vîntul acesta cum o naștere fără dureri.

Cluj (21)

Precum o pasăre cînta Soarele multicolor
al toamnei clujene

precum o pasăre se pierdea după dealuri
și se-ntorcea

precum o pasăre azvîrlindu-ne nonșalant
cîte-o pană pe umăr

precum o pasăre în răstimpuri

făcînd cîte-un ou-clopotniță.

Cluj (22)

Nimic nu se mai vede nimic
nu se mai ascultă pe sine
bucuria se bucură și se pierde
mîhnirea se mîhnește și rămîne.

Cluj (23)

Am părăsit Edenul fără a ști ce se-ntîmplă

deposedat treptat pînă și de-acele subțiri piei ale aderenței
cum aburi ce ies dimineața din lac
ori din copaci driade la amiază

de-acea nespuse de blîndă jupuire-a zilei
pe care doar încercînd a o numi
cădem în impostură

am plecat ca un somnambul zicîndu-mi că mai am
timp destul spre-a mă jertfi cum se cuvine.

Victor ȘTIR / Surendranath Dasgupta - Istoria filosofiei indiene (I)

Introducere

Realizările indienilor vechi în domeniul filozofiei sunt, însă, insuficient cunoscute lumii în general, și este regretabil că această condiție nu este mai bună nici în India. Există un mic corp de savanți hinduși și asceți care trăiesc o viață retrasă în singurătate, și care sunt familiarizați cu subiectul, dar nu cunosc engleza și nu sunt obișnuiți cu modurile moderne de gândire și cu ideea că ar trebui să scrie cărți vernaculare, de inițiere, pentru a populariza subiectul și a nu face doar apel la el. Prin activitatea diferitelor grupuri de învățați și a persoanelor particulare, atât în Europa, cât și în India, au fost publicate numeroase lucrări filozofice în sanscrită și Pali, precum și traduceri ale câtorva dintre ele, dar au existat puține încercări de sistematizare, abia o parte din oamenii de știință au încercat să le studieze și să le judece valoarea. Există sute de lucrări în limba sanscrită despre majoritatea sistemelor de gândire indiană și aproape o sută dintre ele au fost traduse. Modelele de exprimare indiene, care implică termeni tehnico-filozofici dificili, sunt atât de diferite de cele ale gândirii europene, încât ele nu pot fi traduse cu precizie. Prin urmare, este foarte dificil pentru o persoană necunoscută de sanscrită să înțeleagă gândirea filozofică indiană în adevărată sa condiție doar din traduceri. Pali este un limbaj mult mai ușor decât sanscrita, dar cunoașterea Pali este utilă pentru a înțelege cea mai veche școală a budismului în stadiul său semi-filozofic. Sanskrita este, în general, considerată o limbă dificilă. Dar nimeni dintre necunosătorii sanscritei literare vedice sau obișnuite nu poate avea nicio idee despre dificultatea părților logice și abstracte ale literaturii filozofice sanscrite. Un om care poate înțelege cu ușurință Vedele, Upanisadele, Puranele, Cărțile de drept și operele literare, și este, de asemenea, bun cunoscător al gândirii filozofice europene se poate găsi literalmente în imposibilitatea de a înțelege chiar și porțiuni mici dintr-o lucrare de logică avansată indiană, sau dialectica Vedanta. Acest lucru se datorează: folosirii termenilor tehnici și unei mari concentrații în exprimare, precum și aluziilor ascunse la doctrinele altor sisteme.

Încercarea de formulare a problemelor filozofice într-o manieră clară și lipsită de ambiguitate este o trăsătură importantă a gândirii sanscrite, dar începând cu secolul al IX-lea, obișnuința de a folosi expresii clare, definite și precise, a început să se dezvolte într-un mod izbitor de alert, și, ca urmare, un număr mare de termeni tehnici au început să fie inventați. Acești termeni sunt rareori explicați în mod corespunzător și se presupune că cititorul care dorește să citească lucrările ar trebui să aibă cunoștință despre ele. Oricine a început studiul oricărui sistem de filozofie din vremurile vechi a trebuit să facă acest lucru cu un profesor care i-a explicat acești termeni. Profesorul însuși i-a învățat de la profesorul său și el de la altul. Nu a existat tendința de a populariza filozofia, căci ideea predominantă atunci a fost că numai puțini erau aleși, și-au arătat aptitudinile, pentru care meritau să devină studenți (*adhikari*) ai filozofiei, sub conducerea unui profesor. Doar cei care aveau finețea și înălțimea morală pentru a-și dedica întreaga viață înțelegerii adevărate a filozofiei și reconstruirii vieții, în conformitate cu adevărurile înalte ale filozofiei, au fost lăsați să o studieze.

O altă dificultate pe care un începător o va întâlni este aceea că, uneori, acești termeni tehnici sunt folosiți în sensuri extrem de diferite, în diferite sisteme. Studentul trebuie să cunoască semnificația fiecărui termen tehnic cu referire la sistemul în care apare și nici un dicționar nu îl va lămurii prea mult despre acest subiect. El va trebui să-i asimileze în timp ce avansează și să le găsească utilitatea. Trimiterile la doctrinele altor sisteme și la respingerea lor în timpul discuțiilor despre doctrinele similare, în orice sistem de gândire, sunt adesea foarte plătitoare chiar și pentru un cititor bine echipat; pentru că nu se poate aștepta să cunoască toate doctrinele altor sisteme fără a trece prin ele și, astfel, devine adesea dificil să urmărim seria de răspunsuri și negații care sunt produse în cursul acestor discuții. Există două compendii importante în sanscrită care oferă un rezumat al unora dintre principalele sisteme de gândire indiană, și anume: *Sarvadarśanasamgraha* și *Saddarśanasamuccaya* din Haribhadra cu comentariul lui Gunaratna; prima este foarte vagă și poate arunca foarte puțină lumină asupra înțelegerii doctrinelor ontologice sau epistemologice ale oricărui sistem. A fost tradus de Cowell și Gough, dar mie mi-e teamă că traducerea nu poate fi foarte inteligibilă. Comentariul lui Gunaratna este foarte interesant în ceea ce privește jainismul, și uneori, oferă informații interesante despre alte sisteme și ne furnizează, de asemenea, niște observații bibliografice scurte, dar rareori continuă să explice doctrinele sau discuțiile epistemologice, ontologice care sunt atât de necesare pentru corecta înțelegere a oricărui sistem avansat de gândire indiană. Astfel, în absența unei cărți care să ne ofere pe scurt principalele poziții epistemologice, ontologice și psihologice ale gânditorilor indieni, este dificil chiar și pentru un bun savant în sanscrită să studieze literatura filozofică avansată, chiar dacă el

poate fi familiarizat cu mulți dintre termenii tehnici filozofici. Am vorbit destul despre dificultățile de a studia filozofia indiană, dar odată ce o persoană se poate obișnui cu termenii tehnici și cu pozițiile generale ale gânditorilor indieni și ale modurilor lor de exprimare, el poate stăpâni întregul doar prin munca stăruitoare. Termenii tehnici, care sunt o sursă de dificultate la început, au o importanță inestimabilă pentru a ne ajuta să înțelegem sensul precis-definit pe care l-au folosit scriitorii și șansele de a-i interpreta sau de a-i înțelege greșit sunt reduse la minimum. Cred că este bine cunoscut faptul că evitarea termenilor tehnici a adus adesea prolixitate operelor filozofice, și în mod nejustificat interpretări greșite. Arta scrisului clar este într-adevăr o rară virtute și nu de la fiecare filozof se poate aștepta să-o aibă. Dar când expresiile tehnice sunt bine formulate, chiar și un scriitor poate fi înțeles. În perioada timpurie a filozofiei budiste din literatura pali, această dificultate era foarte simțită. Există niște termeni tehnici care sunt încă foarte elastici, iar repetarea lor în locuri diferite, în sensuri mai mult sau mai puțin diferite, sporește dificultatea de înțelegere a sensului real, destinat a fi transmis.

Dar este necesar ca o istorie a filozofiei indiene să fie scrisă? Există unii oameni care cred că indienii nu s-au ridicat niciodată dincolo de stadiul credinței simple și că prin urmare nu pot avea nicio filozofie în sensul propriu al termenului. Astfel, profesorul Frank Thilly de la Universitatea Cornell spune în Istoria filozofiei: „O istorie universală a filozofiei ar trebui să includă filozofiile tuturor popoarelor. Nu toate popoarele au produs sisteme reale de gândire, iar speculațiile câtorva pot fi considerate a avea o istorie. Multe popoare nu se ridică dincolo de stadiul mitologic. Chiar și teoriile popoarelor orientale, hindușii, egiptenii, chinezii, constau, în principiu, în doctrine mitologice și etice și nu sunt sisteme de gândire aprofundate: sunt copleșiți de poezie și credință. Prin urmare, ne vom limita la studiul țărilor occidentale și vom începe cu filozofia vechilor greci, pe cultura cărora se odihnește propria noastră civilizație.” Există, fără îndoială, mulți alți oameni care dețin astfel de carențe de informare și credințe neadevărate, care arată doar ignoranța lor asupra problemelor indiene. Nu este necesar să spunem nimic pentru a respinge aceste păreri, pentru că ceea ce urmează, sper că ar arăta falsitatea credințelor lor. Dacă nu sunt satisfăcuți și doresc să știe mai bine și mai detaliat conținutul diferitelor sisteme, mă tem că vor trebui să meargă la originalele la care se face referire în notele bibliografice ale capitolelor.

Există o altă opinie, că timpul nu a venit încă pentru o încercare de a scrie o istorie a filozofiei indiene. Două motive diferite sunt date din două puncte de vedere diferite. Se spune că domeniul filozofiei indiene este atât de vast, și există o literatură atât de vastă în fiecare dintre aceste sisteme, încât nu este posibil ca nimeni să-și colecteze materialele direct din sursele originale, înainte ca specialiștii în fiecare dintre sistemele particulare să o fi făcut. Există un adevăr în această obiecție, dar deși în unele dintre sistemele importante literatura care există este extrem de vastă, totuși, multe dintre ele sunt mai mult sau mai puțin repetiții ale acelorași subiecte și o selecție judicioasă a douăzeci sau treizeci de lucrări importante pentru fiecare sistem, ar putea fi realizată cu siguranță, ceea ce ar da o expunere destul de corectă. În propriul meu demers în această direcție, am apelat întotdeauna direct la textele originale și am încercat să-mi colecționez materialele din acele surse în care sunt prezentate cel mai bine. Spațiul meu a fost foarte limitat și am ales caracteristicile care mi se păreau cele mai importante. A trebuit să renunț la mai multe discuții despre problemele dificile și despre diferențele influențe importante ale fiecărui sistem asupra multor aspecte interesante ale filozofiei. Sper că aceasta poate fi scuzată într-o istorie a filozofiei, care nu vizează completitudinea. Există într-adevăr multe defecte și neajunsuri și acestea ar fi fost mult mai puțin în cazul unui scriitor mai capabil decât cel prezent. În orice caz, se poate spera că imperfecțiunile prezentei încercări vor fi un stimulent pentru cei ale căror eforturi mai bune și mai competente o vor înlocui. Nici o încercare nu ar trebui să fie numită imposibilă din cauza imperfecțiunilor sale.

În al doilea rând, se spune că indienii nu aveau înregistrări și biografii istorice corecte și exacte și, prin urmare, este imposibil să se scrie o istorie a filozofiei indiene. Această obiecție este, de asemenea, parțial validă. Dar acest defect nu ne afectează atât de mult cum s-ar presupune, la prima vedere; pentru că, deși datele începuturilor anterioare sunt foarte obscure, totuși, într-o perioadă ulterioară, suntem în situația de a afirma anumite date și de a sublinia prioritatea și în cazul altor gânditori de mai târziu. Pe măsură ce majoritatea sistemelor s-au dezvoltat de-a lungul a multe secole, relațiile lor reciproce s-au dezvoltat și acestea, cum s-a putut observa bine. Natura specială a acestei dezvoltări a fost abordată în capitolul al patrulea. Majoritatea sistemelor au avut începuturi foarte timpurii și un curs continuu de dezvoltare în secolele următoare și nu este posibil să se ia starea filozofiei unui anumit sistem la un anumit moment și să se contrasteze cu starea acestui sistem la un moment dat mai târziu; pentru că starea

ulterioară nu a înlocuit starea anterioară, ci a arătat doar o formă mai coerentă a acesteia, care era în general adevărată față de sistemul original, dar era mai determinată. Dezvoltarea în istoria țărilor occidentale a adus deseori la evoluția unor tipuri mai coerente de gândire filozofică, dar în India, deși tipurile rămân aceleași, dezvoltarea lor prin istorie s-a făcut din ce în ce mai coerent și determinat. Majoritatea părților erau, probabil, existente în etapele anterioare, dar erau într-o stare nediferențiată; prin critica și conflictul diferitelor școli existente una lângă alta, părțile fiecărui sistem de gândire au devenit din ce în ce mai diferențiate, determinate și coerente. În unele cazuri, această dezvoltare a fost aproape imperceptibilă și, în multe cazuri, formele anterioare au fost pierdute sau exprimate în mod necorespunzător, încât nimic nu poate fi folosit din ele. Ori de câte ori, o astfel de diferențiere a putut fi făcută în interesul filozofiei, am încercat să o fac. Dar nu am considerat niciodată că este de dorit ca interesul filozofic să fie subordonat cronologiei.

Nu sunt îndoiești că informația cronologică mai clară ar fi un lucru mult dorit, totuși, sunt de părere că datele cronologice pe care ni le-am oferit au constituit un destul de mare ajutor în formarea unei noțiuni generale despre creșterea și dezvoltarea diferitelor sisteme prin asociere reciprocă și diferențe. Dacă condiția dezvoltării filozofiei în India ar fi fost aceeași ca în Europa, cunoștințele cronologice clare ar fi considerate mai mult decât indispensabile. Căci, atunci când un sistem înlocuiește un alt sistem, este indispensabil ca noi să știm care a precedat și care i-a urmat. Dar când sistemele se dezvoltă unul lângă altul și când le obținem în formele lor mai bogate și mai bune, interesul față de condițiile, natura și mediul originii lor devine mai degrabă interes istoric decât filozofic. Am încercat cât am putut să formulez anumite noțiuni generale cu privire la stadiile anterioare ale unora dintre sisteme, dar deși diferențele trăsături ale acestor sisteme, în aceste etape, în detaliu ar putea să nu fie concludente, totuși, cred, nu ar putea fi niciodată considerat ca invalidarea întregului program. Mai mult, chiar dacă știm cu certitudine datele corecte ale gânditorilor aceluiași sistem, nu le putem trata separat, așa cum se face în filozofia europeană, fără a repeta în mod inutil același lucru de douăzeci de ori; pentru că toți aceștia au abordat același sistem și au încercat să scoată la iveală același tip de gândire în forme tot mai bine precizate.

Cea mai veche literatură din India este Vedele. Acestea constau mai mult din imnuri de laudă, zeilor, naturii, cum ar fi focul, vântul etc. Cu excepția câtorva imnuri ale părților ulterioare ale operei (probabil din jurul anului 1000 î.H.), nu există multă filozofie în ele în sensul nostru al termenului. Aici găsim pentru prima dată întrebări filozofice interesante, cu un caracter mai mult sau mai puțin cosmologic exprimat prin poezie și imaginație. Mai târziu lucrările vedice s-au numit Brahmanas și Aranyakas, scrise mai ales în proză, și au urmat modelul imnurilor vedice, prin două tendințe, și anume: unul care căuta să stabilească formele magice de închinare ritualică, iar celălalt, care se deda gândirii speculative prin generalizări brute. Această tendință din urmă era într-adevăr mult mai slabă decât cea dintâi și s-ar părea că tendința ritualistă a înghițit, de fapt, ceea ce puțin din filozofia pe care părțile ulterioare ale imnurilor vedice încercau să le exprime, dar există semne de necontestat că această tendință a existat și a fost activă. Alături de acestea, vin niște tratate scrise în proză și versuri numite Upanișade, care conțin diferite tipuri de gânduri filozofice, mai ales moniste sau singulariste, dar și unele pluraliste și dualiste. Acestea nu sunt afirmații motivate, ci expresii ale adevărilor percepute sau simțite intuitive, fără îndoială reale și inexprimabile, purtând o mare forță, vigoarea și persuasivitatea în ele. Este foarte probabil ca multe dintre cele mai vechi părți ale acestei literaturi să fie la fel de vechi, de la anul 500 î.H. la 700 î.H. Filozofia budistă a început odată cu Buddha, aproximativ anul 500 î.H. Există motive să credem că filozofia budistă a continuat să se dezvolte în India într-una sau alta dintre formele ei viguroase până în secolul al X-lea sau al XI-lea d.Hr. Cele mai timpurii începuturi ale celorlalte sisteme de gândire, indiene trebuie, de asemenea, căutate până în jurul anului 200 î.Hr. Filozofia Jaina a fost, probabil, înainte de Buddha. Dar, cu excepția perioadei sale anterioare, când a intrat în conflict cu doctrinele lui Buddha, nu pare că gândirea Jaina a venit mult în contact cu alte sisteme de gândire hindusă. Cu excepția câtorva forme de gândire a lui Vaisnava, mai târziu, gândirea Jaina este rar întâlnită de scriitorii hinduși sau de budiști mai târziu, deși unii gânditori Jaina ca Haribhadra și Gunaratna au încercat să respingă sistemele hinduse și budiste. Natura neagresivă a religiei și a idealului lor poate într-o oarecare măsură să o explice, dar pot exista și alte motive care sunt greu de ghicit. Este interesant de observat că, deși au existat unele disensiuni între filozofii Jaina despre dogme și crezuri, filozofia Jaina nu s-a împărțit în mai multe școli de gândire care se deosebeau mai mult sau mai puțin unele de altele, așa cum a făcut gândirea budistă.

Continuare în pag. 20

Patriarhul Miron Cristea și temeiurile pentru așteptarea învierii

Urmare din pag. 19

Primul volum al acestei lucrări va conține filozofia Budistă și Jaina și cele șase sisteme de gândire hindusă. Aceste șase sisteme de gândire ortodoxă hindusă sunt Samkhya, Yoga, Nyaya, Vaiseska, Mimamsa (cunoscută în general sub numele de Purva Mimamsa) și Vedanta (cunoscută și sub numele de Uttara Mimamsa). Dintre acestea, ceea ce este diferit cunoscut sub numele de Samkhya și Yoga, sunt școli diferite ale aceluiași sistem. Vaisesika și Nyaya s-au amestecat mai târziu, astfel încât, deși în primele timpuri, similitudinea primului cu Mimamsa a fost mai mare decât cea cu Nyaya, au ajuns să fie privite ca fiind fundamental aproape același sistem. Nyaya și Vaisesika au fost, prin urmare, tratate împreună. În plus față de aceste sisteme, unele sisteme teiste au început să devină proeminente din secolul al IX-lea d. H., de asemenea, probabil că au avut începuturile lor timpurii în timpul Upanișadelor. Dar, în acel moment, interesul lor s-a concentrat, probabil, pe probleme de moralitate și religie. Nu este improbabil ca acestea să fie asociate și cu anumite teorii metafizice, însă nu sunt disponibile niciodată lucrări care să le trateze într-un mod sistematic. Una dintre cele mai importante lucrări ale sale este *Bhagavadgita*. Această carte este pe bună dreptate privită ca una dintre cele mai mari capodopere ale gândirii hinduse. Este scrisă în versuri și se ocupă de probleme morale, religioase și metafizice, într-o formă liberă. Lipsa ei de sistem și de metodă îi conferă farmecul propriu, mai asemănător cu poezia Upanișadelor, decât cu gândirea hindusă, dialectică și sistematică. Din secolul al IX-lea s-au făcut încercări de a completa aceste idei loiale, teiste, care pluteau și formau părți integrale ale crezurilor religioase, prin teorii metafizice. Teismul este adesea dualist și pluralist, la fel și toate aceste sisteme care sunt cunoscute ca diferite școli ale filosofiei Vaisnava. Cei mai mulți gânditori din școala Vaisnava au dorit să demonstreze că sistemele lor au fost cultivate în Upanișade și, astfel, au scris comentarii pentru

a-și dovedi interpretările, de asemenea, au scris comentarii despre *Brahmasutra*, expoziția clasică a filosofiei Upanișadelor. În plus, față de lucrările acestor gânditori din școala Vaisnava, a apărut o altă clasă de lucrări teistice care aveau o natură mai eclectică. Acestea își aveau începuturile în perioade la fel de vechi ca Upanișadele. Ele sunt cunoscute sub numele de Saiva și Tantra și sunt tratate în cel de-al doilea volum al acestei lucrări.

Astfel vedem că cele mai timpurii începuturi ale majorității sistemelor de gândire hindusă pot fi urmărite până la un timp între 600 î. H. la 100 sau 200 î. H. Este extrem de dificil să se spună ceva cu grad de certitudine despre prioritatea relativă a sistemelor. În această lucrare s-au făcut unele încercări conjuncturale cu privire la unele sisteme, dar cât sunt de corecte, cititorii noștri vor trebui să judece. Mai mult, în timpul celei mai vechi manifestări a unui sistem, unele trăsături brute sunt doar posibil de schițat. Odată cu trecerea timpului, sistemele de gândire au început să se dezvolte unul alături de celălalt. Cele mai multe dintre ele au fost predate din momentul în care au fost concepute pentru prima dată în secolul al șaptesprezecelea după Hristos, într-un lanț neîntrerupt de profesori și elevi. Chiar și acum, fiecare sistem de gândire hindus are propriii săi adepți, deși puțini oameni au în prezent sarcina de a scrie lucrări noi asupra lor. În istoria dezvoltării oricărui sistem al gândirii hinduse, descoperim că, pe măsură ce timpul trecea, și cum au fost sugerate noi probleme, fiecare sistem a încercat să răspundă în mod consecvent cu propriile sale doctrine. Ordinea în care am luat sistemele filosofice nu poate fi strict cronologică. Deși este posibil ca și cele mai vechi speculații ale unei forme de Samkhya, Yoga și Mimamsa să fi fost înainte (prior?) de budism, dar ele au fost tratate după budism și jainism, deoarece lucrările elaborate ale acestor sisteme pe care le deținem acum sunt mai târzii decât budismul. În opinia mea, sistemul Vaisesika este, de asemenea, probabil prebudist, dar a fost tratat mai târziu, parțial datorită asocierii sale cu Nyaya, și parțial

datorită faptului că toate comentariile sale sunt mult mai târzii. Mi se pare aproape sigur că s-au pierdut cantități enorme de literatură filozofică veche, care, dacă s-ar fi găsit, ne-ar fi putut fi de folos în prezentarea etapelor dezvoltării timpurii a sistemelor și a relațiilor lor reciproce. Dar, deoarece acestea nu sunt disponibile, trebuie să fim mulțumiți de ceea ce a rămas. Sursele originale din care mi-am schițat materialele au fost toate indicate în scurtele prezentări ale literaturii fiecărui sistem pe care l-am așezat înainte de a începe studiul unui anume sistem de gândire.

În interpretările mele am încercat întotdeauna să urmăresc surse originale cât mai exacte posibil. Acest lucru a dus uneori la moduri de exprimare vechi și nefamiliale, însă acest curs mi se părea de preferat față de adoptarea modurilor europene de gândire pentru exprimarea ideilor indiene. Dar chiar și în ciuda acestor asemănări izbitoare cu multe dintre doctrinele și ideile filozofice moderne, fără îndoială, acestea se vor observa. Acest lucru demonstrează că mintea umană urmează mai mult sau mai puțin aceleași moduri de gândire rațională. Niciodată n-am încercat să compar o fază a gândirii indiene cu cea europeană, căci aceasta este dincolo de scopul încercării mele actuale, dar dacă îmi voi permite să-mi exprim convingerea, aș putea spune că multe dintre doctrinele filosofice ale filosofiei europene sunt în esență, aceleași cu cele găsite în filosofia indiană. Principala diferență este adesea diferența dintre punctul de vedere în care aceleași probleme au apărut într-o astfel de varietate de forme în cele două țări. Propria mea viziune cu privire la valoarea netă a dezvoltării filosofice indiene va fi exprimată în capitolul final al celui de-al doilea volum al lucrării de față.

Traducere din limba engleză de Victor ȘTIR după Istoria filosofiei indiene (5 vol) de Surendranath Dasgupta, vol I, apărut la Cambridge University Press în 1919. Titlul original al cărții este A HISTORY OF INDIAN PHILOSOPHY

Olimpia IACOB / Gueorgui KONSTANTINOV

S-a născut în Pleven, Bulgaria, în 1943. A absolvit Universitatea din Sofia, Facultatea de Filologie, Secția Limba și Literatura Bulgară (1967). A fost redactor în Departamentul de Literatură al Televiziunii Bulgare (1967-1971); redactor șef al revistei *Rodna Rech Literary Magazine* (1973); redactor șef al revistei *Plamak Literary Magazine* (1983); directorul Editurii Plamak (1992). A fost parlamentar în a Patra Mare Adunare Națională (1992); Ministru deputat al Culturii (1995); Presedintele Centrului bulgar PEN Internațional (2001). Este autorul unui număr de treizeci și cinci de volume de poezie.

Poeemele sale sunt incluse în antologii traduse în engleză, franceză, rusă, japoneză, germană, turcă, greacă, arabă, română, hindi, neerlandeză și persană.

A primit multe premii și a participat la festivaluri de poezie desfășurate în Stockholm, Maastricht, Salonic, Mexic, Istanbul, Nicosia, Bruxelles, București, Riga, Tel Aviv, New Delhi, Teheran și Craiova. Locuiește în Sofia.

Traducătorii poeziei lui Gueorgui Konstantinov în limba engleză sunt: Valentin Krustev, Anton Chikakchiev, Spas Nikolov, Lujdmila Kolechkova și Lili Putova.

Un copac și o pasăre

Pereche de aripi fluturând
În coroana subțire a copacului.
Pare să zboare pasărea
Când, de fapt, stă
cocoțată acolo.
Un loc de odihnă nesigur,
un dîg unduitor,
pasărea însă găsește sprijin
în dansul neașteptat.
Simte cu ghearele
frunzele,
tulpina,
seva neobosită a pământului. . .
O clipă minunată,
când
pasărea prinde rădăcini,
și copacul
aripi.

Umbre

Am făcut
cel mai simplu lucru –
ne-am întors fețele
unul de la altul
și am luat-o pe drumuri separate ...
Cum soarele
încearcă să ne salveze dragostea,
mergem înainte, fiecare pe drumul lui,
doar umbrele noastre
Ne **țin** împreună ...

Nașterea dragonului

Începutul e lupta
dintre crucea **căzătoare**
a unei păsări
și un **șarpe**,
aplecă ca un arc. . .
O ceartă veșnică
între aripile puternice
și viclenia **fără aripi**
a **pământului**.
Două dintre vietățile Domnului
luptă crâncen.
Luptă cu îndârjire,
îndelung, cu disperare. . .
Schimbă lovituri **și răni**
care **înfricoșează**
dar nuucid. . .
Într-un final
se **îmbrățișează**.
și nu-i mai deosebești.
Împreună își iau zborul
spre cerul albastru. . .
Un **șarpe înaripat**
și o pasăre cu

nebănuită perfidie.
Așa ia naștere dragonul.

###

Îți mulțumesc
că mă urăști atât de sincer,
că ai îngropat tandrețea
într-un mormânt.
Ura mi-a adus libertatea.
Am fost sclavul iubirii.
Și deodată
refuzi să-mi recunoști
vorbele, cărțile,
gesturile, durerile. . .
De fiecare dată ridici ochii plini de ură.
Aud zornăitul
lanțurilor rupte
Și viața mea e firească acum, **și binecuvântată**–
Departate de sentimentul tău
capricios, schimbător.
Inima, din nou destinsă,
îmi bate în piept.
Rănilor se vindecă.
Mă simt parcă ridicată din mormânt,
Viața e muzica lui Mozart și cerurile albastre.
Și de nu s-ar fi simțit ca o osândă lipsa ta,
m-aș fi crezut
în rai.

Înlănțuire înaripată

Libertatea zboară
pe aripile toamnei –
dincolo de orizont
departe spre sud...
Munții-n șirag
tare mai apasă
pe ochii mei.
Norul nins
alunecă în jos
ca un ecran fumuriu...
Nu mă tem
de singurătatea rece.
Nu invidiez infinitul
zborului înaripat.
Nici măcar pasărea
nu e liberă –
stolul
este înlănțuirea ei.

De-a v-ați ascunselea

Un sentiment spontan
mă poartă spre orașul natal,
cu dealul **tăcut al** copilăriei.
Îmi țin ochii **închiși**,
fața mi-o lipeșc bine
de coaja unui dud
întunecat.
Cu voce de clopoțel,
fără să trișez,
număr până la zece...
Apoi pornesc **să-i caut**
pe vechii mei prieteni aici,
acolo, peste tot. . .
Dar, vai, dragii mei prieteni
s-au ascuns
sub pământ.

Deșert

O mare de sete.
Un munte, praf după pârjol–
Si din el va țâșni
o părelnică frică.
Deasupra nisipului un fir de iarbă stingher –
O urmă, un semn șters...
Un albastru crud și cumplit –
O durere vie, rămasă neștiută.
Și acolo –

un nor sfrijit:
milostenie făgăduită de un milog cu față slabă.
Pustietate. Sterp deșert...
Un călăreț se-arată –
nici urmă de copite auzite,
aripă albă de-a lungul dunelor,
burnuz zburând...
Și totuși,
privirea fugară
o dovedește:
plăsmuire ești
în acest cuptor.

Lacul

Ea s-a ivit
din lacul cel întunecat,
plin ochi cu umbre în fapt de zi,
și trupu-i tuciuriu
a-nceput să strălucească deodată.
M-a văzut.
Zâmbetul i-a alunecat
pe bolovanii umezi
cu clinchet răsunător...
Desfăcându-și brațele,
își dorea să se-mbrățișeze.
Am ieșit amândoi
dintr-o sirenă uimită –
femeie,
făcută din stropi însoriți.
Tăcuți
am trecut dealul.
Unul și același lac
însă în Vremuri
diferite.

În zori

Somnul
e repetiție înaintea morții.
De la noapte la noapte.
Din abis în abis.
O altă încercare
să-ți lași în urmă trupul –
Să zbori ori să te prăbușești într-o clipă.
Nu contează.
Încerci
din nou
să te găsești...
Din nou pe țărmașul de fiecare zi,
și data
spectacolului crucial
se apropie. . .
Trează în miez de noapte
îți fuge gândul din nou
la somn.
Omul e singura ființă
pedepsită să gândească.
Insomnia.
e un alt coșmar.

Dragoste la prima vedere

Nu știu
să aibă dragostea viitor luminos,
are însă mereu început promițător...
Dragostea la prima vedere.
Dragostea de la primul pahar
Dragostea de la primul "Salut!"...
Cum te cheamă?
Pot să te mai văd ?
Îmi dai numărul tău de telefon?
Aștept ! Salut!
Început romantic,
sfârșit enigmatic...
Te îndrăgostești
de cineva necunoscut.
Ajungi să-l urăști
iubindu-l.

Moartea ca un travesti

Moartea dă târcoale ca un travesti din Bois de Boulogne.
Seva mi s-a învechit, e ca un vin bătrân într-o sticlă
Pe care ai lipit din greșeală eticheta *venenum*,
Licoarea-i culoare de fildeș, gust de migdale amare.
E o lavă stătută așteptând trezirea vulcanului.
Fluid ce mai arde în uterul din care m-ai expulzat.
O lume ce moare pe drum. Ce dezvăl, ce risipă !
O jumătate de ființă către altă jumătate de ființă.
Nu se pot atinge. Ce membrană nu mai e permeabilă ?
Ce armură s-a oțelit, impenetrabilă ?
Două globuri de fildeș la capătul dinspre sine-al săgeții
Pusă cu vârful în foc. Călire se face în umede vintre.
Pentru arcul unui războinic bărbos și cărunț : Orb ce caută ținte.
Praful și pulberea se aștern peste săgeata din vitrina muzeului,
în care luptele nu-s nici măcar pomenite.
Un războinic orb și cărunț le evocă în mansarda exilului.
Pe malul opus, nudul unei războinice tinere,
Are drept pavăză niște ochelari rupți și distanță.
Ce prăpăstie, domnule, până dincolo nici o punte nu stă.
Dedesubt vâltoarea străzii înguste.
O-nghesuială demnă de Duminica Morții :
Un travesti a l'embouchure du Bois de Boulogne.

Noiembrie 1987-2005, Neuilly sur Seine, în mansarda
lui Leonid M.

Text hașurat

Hașurez o porțiune, la întâmplare aleasă ? De ce în
colțul din stânga sus ? Pentru că acolo începem în mod tradițional
să scriem noi, europenii secolului douăzeci, de la nașterea lui Iisus,
păstorul.

Prin această linie aș fi vrut să depășim inerția zigzagată a
scrisului. Cădem iarăși în ea atunci când vrem să explicăm chiar
gestul ieșirii din inerție.

Reîncep cu literă mare, cu majusculă, ca și cum ar fi cu-adevă-
rat un început. Când, în realitate, continui o propoziție, o frază, un
text pe care nu l-am întrerupt niciodată, pe care l-au început alții
continuând. Ce?

Am nevoie de acest alibi, de această acoperire. Acoperire a
hârtiei albe cu semnele, câtă vreme descifrabile? pe care le-am
învățat ca să pot încifra, descifra și să mă las descifrat, ca să pot
citi și să fiu citit. Convenția funcționează. Fără ea aș fi singur.
Incapabil să dau sau să primesc un semn, un semn de viață. Cine
poate rezista unei astfel de singurătăți?

Să rup? Ce? Hârtia, șirul, rândul, marginea, limita. Să rup
liniștea, să irup în arenă.

Să rup cu un gest, pur și simplu.

Hașura, adică ura pe care o simt cum iradiază din atâtea gesturi
ale semenilor mei, care m-ar hașura, adică m-ar
#####

De ce? Cauzele raporturilor negative dintre semeni, raporturi
inter-seminale, sunt blocaje și interpretări imprevizibile de semnale.
Atunci ele se încarcă de neîncredere, apoi de ură. Dificultatea
devine imposibilitate rigidizată de înțelegere a celuilalt. Nimeni nu
poate ieși, unii încearcă, singuri artiștii pot să iasă parțial din
propria piele, să năpârlească.

Nu sunt artist. Nu sunt pur, Nu mă rup. Să încerc.

Ar trebui să încerc scrisul pe cont propriu, pe piele proprie. Să
încerc să scriu pe suprafața interioară a unei sfere de singurătate.
Dacă ar fi transparentă, eu în centrul ei, cum ar putea citi celălalt,
semnele inverse văzute în transparență?

Cum n-ar putea stabili direcția lecturii, de la stânga la dreapta,
de la dreapta la stânga, de jos în sus, de jos în sus. Toate direcțiile
au fost încercate. Textul poate fi citit și înțeles în toate sensurile.
Cum îmi voi da seama, cum voi ști că a știut citi? Cum îmi va da
semn, închis și el în sfera lui?

Pur, să rup. Cum? Cu mâna. Și obțin doar o nouă limită. O altă
margine ruptă. #####
#####

(Endnotes)

1 Despre Lenuța Docsănescu am aflat, după 1990, din arhivele
DGPT, că lucrase la cenzură. O probă suplimentară că desființarea
DGPT în 1977 fusese o manevră de dispersia și integrarea cenzori-
lor calificați în toate zonele noi de control, în redacții, la edituri, în
centrala Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Olimpia IACOB / Adolf P. SHVEDCHIKOV

Născut în 1937, în Shakhty, Rusia. A absolvit Facultatea de
Chimie din cadrul Universității de Stat, din Moscova; obține
doctoratul în chimie, devenind cercetător la Institutul de Chimie,
în cadrul Academiei de Științe din Moscova. Din 1997 este
chimist principal al companiei Pulsatron Technology Corporation,
Los Angeles, California, USA. A manifestat un interes deosebit
pentru literatură, fiind un mare iubitor de poezie (Doctor of
Literature World Academy of Arts and Letters).

A publicat 150 de lucrări științifice și peste 600 de poeme,
publicate în reviste de literatură din țara natală și străinătate: USA,
Brazilia, India, China, Coreea, Japonia, Italia, Malta,
Spania, Franța, Grecia, Anglia și Australia. A publicat 17 volume
de poezie, traduse ulterior în italiană, spaniolă, portugheză, greacă,
chineză, japoneză și hindi. Este membru în câteva societăți
internationale de poezie (The International Society of Poets,
World Congress of Poets, International Association of Writers and
Artists, A. L. I. A. S. (Associazione Letteraria Italo-Australiana
Scrittori, Melbourne, Australia). Adolf P. Shvedchikov traduce
poezie engleză în limba rusă („150 English Sonnets of XVI-XIX
Centuries”. Moscow. 1992. „William Shakespeare. Sonnets.”
Moscow. 1996) și poezia modernă a unor scriitori din Brazilia,
India, Italia, Grecia, SUA, Marea Britanie, China și Japonia.

În 2013 a fost nominalizat la Premiul Nobel pentru Literatură.
Poemele de mai jos fac parte din antologia, "Îndoielnică mai e
natura" / *Everything Is Ambiguous In Nature*.

Particulele unui întreg suntem

Particulele unui întreg suntem,
visăm intens la fericire,
dar prea mult nu ne pasă,
plictisiți de vremea rea,
de legile ei,
teribilă vreme,
cu neobservatele ei icnături,
revine an de an,
aducând tot mai multă spaimă,
să fie, totuși, mai bine în cer?
Cine știe,
gândul nostru e doar la pâinea cea de toate zilele. . .

Ducem cu noi întâmplările trecutului

Ducem cu noi întâmplările trecutului,
În suflete vărsăm lacrimi,
adânc ne plecăm înaintea părinților,
a tinereții nebune.
Ce neputință să te-ntorci în trecut,
să trăiești bucuria viselor copilăriei,
Roata mea de tors se-nvârte și acum
și viața îmi luminează ochii.
Urma copilăriei pierdută-i în ceață
apusurile tomnatice tot mai reci,
simți că viitorul tău s-a dus,
că ziua socotelii e aproape...

Suflet și trup, tainic gând și gest

Suflet și trup, tainic gând și gest
Cum se mai împletesc ele neașteptat în om,
fiind vesel uneori, alteori stingher ca un deget,
dorindu-și acolo un pic de căldură.
Cum să-mpreuni dorințele
cu momentele potrivite , ei bine, cel puțin în parte?
Privighetoriale cântă și nu tare des
dar tot zadarnică e-nvinuirea!
Când degetele nu ne fac stană de piatră,
și suferinții își întăresc articulațiile.
De ce Domnul a adus omului moartea,
de dragul lucrării ori să se amuze?

Îndoielnică mai e natura

Îndoielnică mai e natura,
aiuritor să vezi câte se întâmplă!
Of, omule, cu tine fie Domnul,
de-ți vine greu să înțelegi.
Convinge-te că ce știm e greșit,
așa ni se spune,
prin urmare, dragul meu excentric,
ar trebui să ne mai naștem o dată!

Singurătatea, fapt știut

Singurătatea, fapt știut,
cine a trăit-o îi cunoaște prețul,
și oricât lovești peretele

nu se clintește, potrivit teoremei.
În sine, fiecare își recunoaște teama.
Ești conștient: atingerea țintei e sigură,
te vei învinovăți tot timpul
iar ghilotina te așteaptă...

Nu poți să intri în râu de două ori

Nu poți să intri în râu de două ori,
am auzit-o de nenumărate ori,
și într-o zi m-am gândit
cum să rezolv cât mai iute problema.
E vorba de viteza de curgere,
am să caut un râu domol
să intru în el numaidecât prima dată,
am să arunc mingea iar eu așa îl voi străbate.
Las mingea să plutească domol,
înaintea o bună bucată de vreme,
îl străbat și reușesc așadar
să intru de două ori în acel râu!

Are viața sens?

Are viața sens?
O întrebare fără răspuns.
Greu se mai descurcă omul
cu fericirea și suferința.
Și când se întâmplă
te așezi într-un colț.
Spaimă peste tot,
și strigătul tău: piei, satan!
Eterne taine pretutindeni,
cuvântul își pierde sensul,
gândul se furișează...

O grijă avem toți

O grijă avem toți:
să scăpăm de probleme,
Muncim peste măsură,
de ce oare?
Vedem cum trece viața,
a fost cândva tânăr,
acum e bătrân,
din noapte ai făcut zi,
și cu ce te-ai ales până la urmă?

Se mestecă zilele ca turtele nedospite

Se mestecă zilele ca turtele nedospite,
grea muncă, vise tulburi, frământare ,
esența întregii noastre vieți,
Mai rămâne ceva pentru suflet?
Continuă să oscileze
Pendulul lui Foucault, lăsând o urmă în cale,
și pământul doar se rotește,
nepăsător la sufletul omului.

Repede s-a mai schimbat totul

Repede s-a mai schimbat totul
pe înguste cărări ale trăirilor mele,
tot ce a fost, tot ce-am visat să se-ntâmple
e viața mea!
Spre zero se-ndreaptă fără-ncetare,
o clipă mută îmi sunt orele,
și sămânța nu va mai înverzi,
ușile sunt zăvorâte.
Spațiul se-ngustează până la un punct,
fără întoarceri, fără curbe,
fără învinuiri,
fără morți, fără vii...

Acum de nicio lege nu mai sunt constrâns

Acum de nicio lege nu mai sunt constrâns
nu-mi pasă încotro a luat-o carnea,
cândva când am trăit
durerea a izbutit s-o copleșească.
Acum slobode îmi sunt dorințele,
Mă las purtat de zborul îndelung,
și sufletul îndură și arșița,
și gheața infernală.
Spre mine vine acum cu viteza luminii,
nici urmă de gând la ziua de mâine sau de ieri,
adio, iubită planetă,
îngăduie-i găurii negre să ne cuprindă...

poeziei în vremuri potrivnice; e timpul eroilor și al textelor sacre (Biblia, Crezul, Tatăl nostru, din care citează, intertextualizează) lângă timpul deriziunii, al măștilor grotești, al lui Lazăr de la Rusca și al „bazaconiilor” din „poezii de Breslașu, Deșliu, Nina Cassian și Beniuc”. Poemul din oricare carte a lui Gellu Dorian e chiar *apărarea* poemului, un alt fel de a afirma, orgolios, autonomia lumii ce se constituie din simboluri culturale și din biografia chipului trist al poetului: „Gândesc la cel ce nu mai crede că noaptea/ cade ca un trunchi de copac într-un lac/ odată cu luna. Pe vremea când Poesia știa să înșele frumos,/ toți credeau în minuni și le era de ajuns versul desuet./ Acum, însă, primești sfaturi, pe unde te afli./ s-o mai lași baltă/ cu poezia și să te apuci, dacă vrei neapărat să faci artă./ să comercializezi tablouri cu ape strălucitoare/ în care luna privește prin copacul rămuros și bătrân./ Gândul meu caută și nu găsește decât Poesia/ la ferestre, pe străzi/ femeile o țin în brațe ca pe o floare; cei mai timizi dintre/ poeți o descriu și fac din asta viața lor/ mor/ și vor învia a treia zi, după scripturi...” (Mic discurs în apărarea Poeziei).

Gellu Dorian este printre ultimii mohicani ai programului estetic, ai poeticii și paradigmei de sensibilitate care au personalizat generația '80 în structurile literaturii noastre de azi; el e convins de valoarea și deplina funcționalitate a *intertextualității* în texte care (de)construiesc pentru că vor fi fost, înainte, construite de alții, celebri sau iluștri anonimi. Astfel, pe coperta celui mai recent volum de versuri, *Zece poeme exemplare din Târgul în care, cică, nu se întâmplă nimic*, se întâlnesc Cervantes și Sadoveanu, cu „povestirile exemplare” și „locul unde nu se întâmplă nimic”; dar cât pot fi Cervantes și Sadoveanu într-o carte de poeme de un lirism acroșant? Uite că se poate, surâde ghiduș poetul, cum, la fel, alți câțiva colegi de generație, rămași pe aceeași baricadă estetică; cu două importante amendamente, însă, care scot textele din ficțiunea bibliotecii pentru a le permite elaborarea în imaginarul poetic. Mai întâi, cele zece poeme exemplare ale lui Gellu Dorian sunt *din* Târgul unde nu se întâmplă nimic și nu *despre* acesta: sunt *comunicate* de acolo, ca niște scrisori în înțelesul vechi al cuvântului, acela de *carte*. Apoi, între cei doi – Cervantes și Sadoveanu – e *cică*: de aici încep povestea, basmul, într-un alt registru literar, iar în poezia postmodernă, tot de aici crește o rețea de texte și imagini (ilustrațiile foarte inspirate ale lui Corneliu Dumitriu), pe care vor circula liberi autorul și cititorul său. Într-o altă ordine, cartea lui Gellu Dorian se înscrie într-o serie care spune ceva despre o schimbare de viziune și de spațiu liric în poezia de azi: *Piața Sfatului* de Daniel Pișcu, *Imagini de pe strada Kanta* de Nichita Danilov, *E toamnă nebun de frumoasă la Cluj* de Horia Bădescu și, iată, *Zece poeme exemplare din Târgul în care, cică, nu se întâmplă nimic*, pentru a semna doar aparițiile cele mai recente sunt cărți, s-ar zice, din Brașov, Iași, Cluj și Botoșani. *Orașul sau ținutul* real ori imaginar, care părea să rămână în seama prozatorilor (cum Brâila lui Fănuș Neagu și Panait Istrati, Metopolis al lui Ștefan Bănuțescu, Delta lui Tudor Dumitru Savu, Sulina lui Jean Bart, Tulcea lui Carol Feldman și Ivan Evseev, Vladia lui Eugen Uricaru, Bucureștii lui Florin Iaru etc.) trec în imaginarul poezilor, se dispun în constelații simbolice, devin ceea ce se cheamă un *topos* literar.

Fixarea noului spațiu liric, distilând esențele unui teritoriu cu o geografie precisă, trecut prin filtrul conștiinței artistice, aduce în poezie ceea ce aș numi *forța referentului*: iată Târgul lui Gellu Dorian: „N-o să fie la fel, zic cei doi care privesc de la Grădina cu Flori/ forfota buldozerelor de pe Strada Mare, și deodată/ ochii lor se fac roată./ prind cerul./ prind pământul pe care stau./ fac socoteli și nu le iese nimic bine –/ cerul este acolo de-o veșnicie./ pământul a venit pe aici ceva mai târziu./ străzile, cu mult mai târziu./ dar înainte de ele a fost aici o cetate./ chiar acolo, mai jos, sunt adăpostite niște cuptoare de ars lutul./ de prin secolul XIV./ ba de prelucrat fierul./ dar câte nu s-or mai fi făcând cu ele./ peste care a stat orașul prin care mai întâi oamenii au făcut biserici și comerț./ grecii au făcut măcelării și străzi./ evreii dugheni și sinagogi, cel mai întins stetl./ lipovenii, grădini de zarzavat și canale spre Căcina./ boierii au plecat la Paris./ ciurma a făcut ravagii./ țiganii n-au făcut nimic, au ciordit, adică stau acum cocoțați/ pe schelele centrului vechi al târgului/ cântând a pagubă, că atunci când n-ai ce pierde, de ce să nu stai/ în casele prin care urlă memoria ca un copil părăsit./ nu, n-o să fie la fel./ uite cum sapă de se răsucesc milioane de pași prin ochii noștri/ și nu vedem nimic./ acolo, peste cuptoare, vor face o parcare și o fântână arteziană./ Strada Mare va fi plină de bănci și copaci decorativi/ printre care vor juca barbut țiganii/ al căror domiciliu fiind peste tot, de ce n-ar fi și aici, lângă Uspenia, unde, din casa de alături, la botez l-au dus pe micul.../ alături de casa fraților Segal, a cărei istorie ține o mie de case/ cu un obicei, mii de milioane de halbe de bere bătute/ în cărciumile lor, mii de milioane de guri însetate la buzele paharelor./ mii și mii de înfometăți la brutăriile lor, prin dughenile lor./ sau mai jos, lângă ruinurile Doamnei Birimbaum/ de la care toți fumătorii și-au bucurat moartea, iar protexurile ei au/ ținut fericirea multor fete sub prohabul bărbaților./ sau lângă statuia maiorului Ignat al cărui pistol stă îndreptat spre răsărit/ așa cum stau peste acoperișuri mii de ciori/ în a căror ochi sunt adunate sute de ani” (Centrul Vechi). Din proză sau din cartea de istorie se pot afla toate acestea; *așezate* în vers, locurile, faptele, oamenii capătă alte înțelesuri, se așază în metafora ființei interioare prin care *urlă* memoria.

Din Târgul unde, cică, nu se întâmplă nimic, Gellu Dorian comunică, mai întâi, o *stare* a locului și *profilul* unui protagonist

liric deloc surprinzător circumscrise *spațiului și omului balcanic*. Cei care s-au ocupat de această problematică (Victor Papacostea, George Călinescu, Mircea Muthu, între alții) au plasat pe *homo balcanicus* undeva în Sud, în Câmpia Dunării dintre Brâila și Râmnic; Gellu Dorian îi transferă, iată, prin poezie, în Nord: locul este, scrie poetul, al lenei, tihnei, zăbovei, tolănelii, al visării care „aduce îndepărtarea aici/ încât nu mai trebuie ca noi să mergem până acolo”. Dar omul? Panait Istrati, în *Trecut și viitor*, îl desena astfel: „Inepuizabil în tandrețe, neobosit în flecăreala de una, de alta, băutor pătimaș care nu «trișează» o clipă, visător cu mintea înțesată de optimism, și tânăr, în ciuda vârstei pe care și-o ascunde ca o femeie”. Nu altfel este, de pildă, protagonistul liric din cel de-al nouălea poem al volumului *Zece poeme exemplare din Târgul în care, cică, nu se întâmplă nimic*: tandra cu vânzătoarea de la buticul din colț, flecar, băutor pătimaș al vinului „Babanul”, visător sperând la o partidă de amor cu femeia al cărei bărbat e plecat în Spania: „în această zăbavă se aruncă și alții./ dar ce-ți pasă ție de alții./ găsești buticul la colțul străzii, vânzătoarea abia de și-a tras chiloții/ după ce motorul mașinii din spate trece într-a doua/ și tu poți citi fericirea înspăimântată de pe fața femeii/ care știe ce vrei, îți dă *Babanul* la 2 litri, te trece-n caiet/ și pentru că și de data asta i-ai înțeles marea ei taină/ și nu-i ceri nimic, din ochi, de la ea, te mai creditează o săptămână./ și câte nu poți face tu într-o săptămână./ în timp ce și alții cad în zăbava lor/ care poate seamănă cu a ta, poate că a ta seamănă cu a lor./ oricum ziua îți va fi plină./ în timp ce ticla se va goli./ dar mâine, mâine ce faci./ mâine pândesti pe fereastră când vine mașina să aprovizioneze buticul/ și tuști, la ușa chioșcului, cu buzele crăpate, tremurând (...) *om fără noroc./ ți-e de-ajuns doar o iluzie/ ca să fii fericit*” (Zăbava).

Acesta este omul balcanic din Nordul lui Gellu Dorian: omul fără noroc, bântuit de iluzii, *omul utopic*, în fond. Cu el, poezia glisează spre zona unui raport tensional pus în evidență atât sub aspect formal (frecvența mare a conjuncției *dar* ilustrează adversitatea lăuntruului cu preajma ființei, ciocnirea lumilor, distanța de atâtea ori tragică dintre iluzie și realitate), cât, mai ales, în formatul unei teme care personalizează *Zece poeme exemplare din Târgul în care, cică, nu se întâmplă nimic* între celelalte cărți ale lui Gellu Dorian și, deopotrivă, în poezia noastră de azi: fiecare poem din cele zece exemplare se construiește pe dimensiuni

nea raportului tensional dintre *utopie și distopie*. Al doilea poem, *Nu e nimic de făcut*, de exemplu, pune în adversitate „zilele de aur” și „epoca (lor) de căcat”, iluzia fericirii și trezirea în batjocura din jur: omul asemeni albinei peste câmpul de flori „de unde să ne întorcem cu salariul acasă./ femeia să ne pună masa./ masa să fie plină cu de toate./ copiii să fie cuminți./ babele frumoase./ toate la locul lor./ porcul afumat, în pod./ sacii cu făină plini, curtea plină de păsări./ râuri de lapte să fie, să-i putem da și vecinului./ să jucăm de bucurie, să fim fericiti” și omul distopic, de după ghilolina lui *dar*: „dar nu, nu se poate să trăim atât de bine./ când deschidem ochii și vedem batjocura din jurul nostru”.

Poezia lui Gellu Dorian din această carte deconstruiește utopia pentru a construi o continuă distopie: *biblioteca*, locul liniștit unde se întâmplă tot felul de lucruri și *târgul* de alături, surpat în lene, tihnă, zăbavă și tolăneală, *Afrodita* din Olimp și *Leonora* din „folclorul de stradă”, utopia frumoasei ivite din spuma mării și distopia femeii care „a uitat cum arată o bucătărie în care aburii cu iz de pește nasc în pielea ei”, *departele* cu ficțiunile sale și *realul* unui viitor schilod cu „jucării stricate prin toate casele, aruncate din cer”, utopia cuplului erotic într-o vreme când „ea putea alerga prin sângele meu” și distopia altui timp, când „privirea altei femei aruncă în sufletul meu/ scorușe pe care nici ciorile când crapă de ger nu le ciugulesc”, *imperfectul* vârstei de aur („De câte ori mergeam la Sighet, de la Borșa în sus, aerul/ trecea printr-o pânză cu miros de prune./ nările noastre însetate rămăneau mereu în urmă, pe dealuri/ ca niște armăsari pe spinările iepelor./ ochii se pironeau în țoțuri de sticlă/ până nu-și trăgeau pleoapele peste lacrimile femeilor adunate/ acolo/ nu dormeau, așa cum vedeam prin bodegi” – *Tihna*) și *viitorul* vârstei de fier când „cel singur, singur va rămâne./ pe cel fără casă doar cerul îl va acoperi”, într-o distribuție a timpurilor verbului, care amintește de structura internă a liricii lui Al. Mușina, *taifasul* cu spițerul sas Johann Gorgias, personajul romanului *Casa Gorgias*, tipărit o dată cu volumul de versuri și *urgențele* crispate din „ora când se plimbă Leonora”. *Zece poeme exemplare din Târgul în care, cică, nu se întâmplă nimic* e o carte admirabilă dintr-o rezervă de texte ce pare nepuizabilă, strânse în biblioteca borgesiană a lui Gellu Dorian, unde e deschis non-stop, nimănui nu-i este interzis să intre și unde lectura este obligatorie: „fără ea nu pot lua ziua de la capăt./ nu pot privi spre noapte cu ochii deschiși”.

